

Ny 145 kV ledning mellan Ölme vindkraftpark i Kristinehamns kommun och station Kvarnberg i Degerfors kommun, Värmlands respektive Örebro län

Lägenhetsbebyggelse och utmarkslämningar från historisk tid
Arkeologisk utredning steg 1

Stig Swedberg, Lisa Börjesson Liljas & Olof Håkansson

Kulturlandskapet rapporter 2025:6

Ny 145 kV ledning mellan Ölme vindkraftpark i Kristinehamns kommun och station Kvarnberg i Degerfors kommun, Värmlands respektive Örebro län

Lägenhetsbebyggelse och utmarkslämningar från historisk tid

Arkeologisk utredning steg 1

Stig Swedberg, Lisa Börjesson Liljas & Olof Håkansson

Administrativa uppgifter

Fastighet: Ölme, Kristinehamn och Degerfors socknar, Kristinehamn och Degerfors kommuner, Värmland och Örebro län
Länsstyrelsebeslut datum 2024-03-13/dnr: 431-1183-2024
Uppdragsnummer KMR (Fornsök): 202400352
Uppdragsgivare: Ellevio AB
Fältarbetsperiod: 2024-05-15 - 2024-05-21 och 2025-04-16 - 2025-04-17
Projektnummer: 24053
Projektansvarig: Annika Östlund
Fältansvarig: Stig Swedberg
Övrig personal: Olof Håkansson, Lisa Börjesson Liljas
För personalens meriter hänvisas till Kulturlandskapets hemsida.
Utredningsområdets storlek: 3095208 m², eller knappt 310 hektar
Belägenhet i SWEREF 99 TM: Norr 6575900 m, Öst 455800 m
Höjd över havet: 60–200 meter
Digitalt dokumentationsmaterial: Mätfiler (ssf), fotografier (jpg), beskrivningar och listor (odt och ods)
Digitalt dokumentationsmaterial förvaltas av Kulturlandskapet.
Fynd: Inga fynd har omhändertagits

Ny 145 kV ledning mellan Ölme vindkraftpark i Kristinehamns kommun och station Kvarnberg i Degerfors kommun, Värmlands respektive Örebro län

Arkeologisk utredning steg 1
Lägenhetsbebyggelse och utmarkslämningar från historisk tid
Kulturlandskapet rapporter 2025:6
© Kulturlandskapet 2025

Författare: Stig Swedberg, Lisa Börjesson Liljas och Olof Håkansson
Foton: Där fotograf ej anges är bilder tagna av fältpersonalen.
Omslagsbild framsida: Kolbotten, L2024:4426, är typisk för denna typ inom utredningsområdet. Den är cirka 18 meter i diameter med en svag ränna, och i detta fall markerad med kulturstubbar för att undvika skador vid skogsbruk. Foto mot söder.
Bild baksida: Föremål vid husgrunden på torpet Myggbo, L2024:4410.
Kartor och situationsplaner: Framställda av Kulturlandskapet med data från Lantmäteriet.
Upphovsrätt: Om inget annat anges enligt Creative Commons licens CC BY.
Redigering och layout: Paula Molander

Sökord: Torp, inventering, resmila, kolning, kolarkoja, lägenhetsbebyggelse, brunn, röjningsröse, fossil åker, gränsmärke, husgrund, stenmur, väg, historisk tid.

Kulturlandskapet
Ekelidsvägen 5
457 40 FJÄLLBACKA
www.kulturland.se
kontakt@kulturland.se

Innehåll

Sammanfattning. 1

Inledning. 2

 Bakgrund och syfte. 2

 Utredningsområdet 2

 Tidigare undersökningar. 2

 Metod 2

 Kart- och arkivstudier 2

 Inventering 3

Resultat 4

 Kart- och arkivstudier 4

 Lägenhetsbebyggelse 4

 Inventering 6

 Kolningsanläggningar 6

 Husgrund, historisk 7

 Lägenhetsbebyggelse 7

 Fossil åker 10

 Röjningsrösen. 11

Hägnader 12

Gränsmärken 12

Färdväg 12

Besiktning. 12

Fynd 12

Tolkning 13

 Kulturmiljövärden inom området 13

 Antikvarisk bedömning 14

 Förslag på ytterligare åtgärder inför kommande skede 14

 Värdering av måluppfyllelsen 15

 Lagstiftning. 16

Källor 18

Bilagor 21

 Bilaga 1 - Lämningslista 22

 Bilaga 2 - Resultatkartor 26

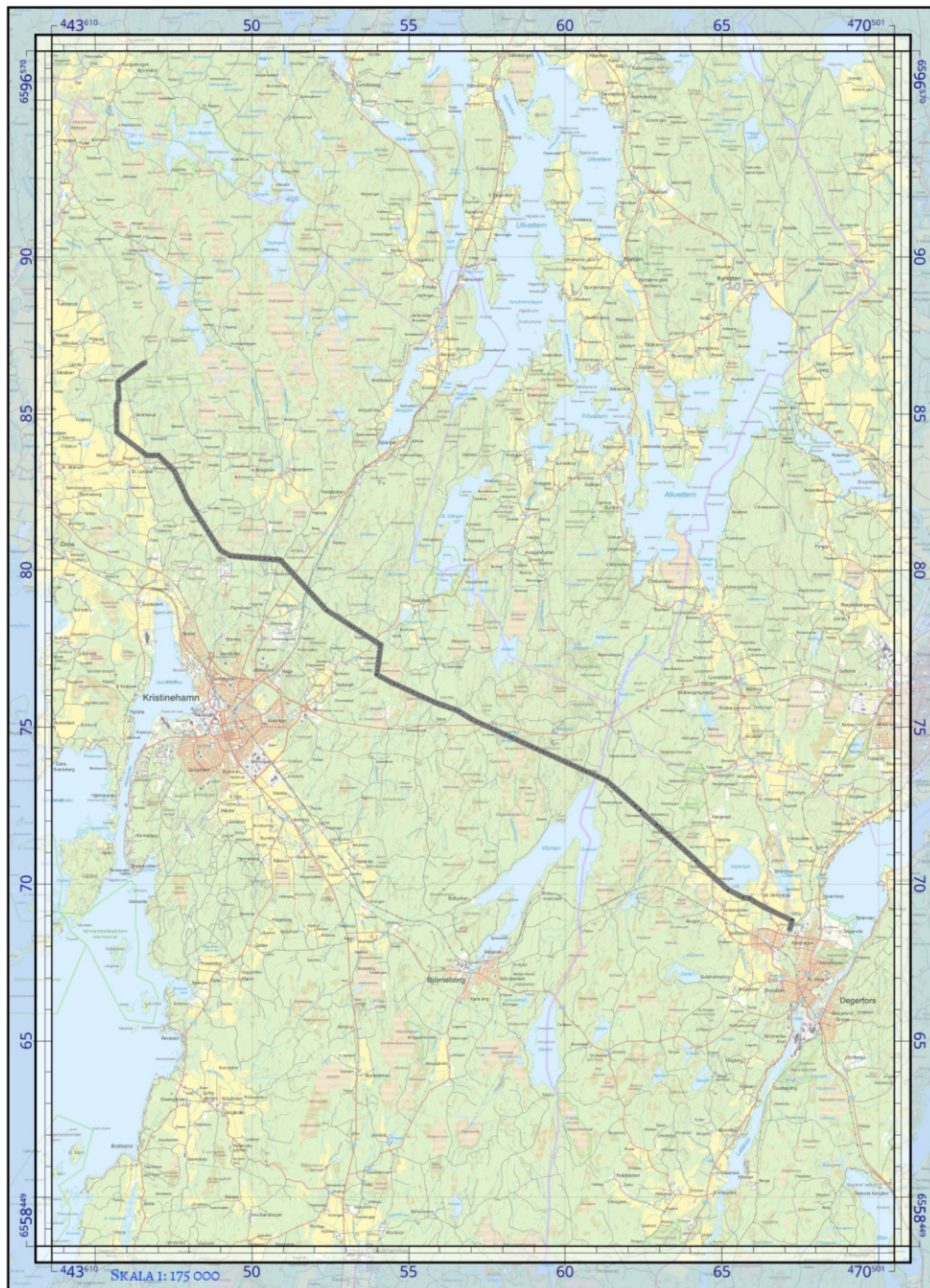

Illustration 1. Översikt över hela ledningssträckningen mellan vindpark Ölme i nordväst och station Kvarnberg i Degerfors i sydost. I den västra respektive östra delen finns en del jordbruksmark, i övrigt går sträckningen genom skogslandskap. © Lantmäteriet

Ny 145 kV ledning mellan Ölme vindkraftpark i Kristinehamns kommun och station Kvarnberg i Degerfors kommun, Värmlands respektive Örebro län

Lägenhetsbebyggelse och utmarkslämningar från historisk tid

Arkeologisk utredning steg 1

Sammanfattning

Ellevio AB har fått tillstånd för en ny 145 kV ledning mellan Ölme vindkraftpark i Kristinehamns kommun och station Kvarnberg i Degerfors kommun, Värmlands respektive Örebro län, *illustration 1*. Länsstyrelsen i Värmland har genom direktval utsett Kulturlandskapet att utföra en arkeologisk utredning steg 1 inom området för kraftledningen.

Under inventeringen har 49 lämningar registrerats eller kvalitetssäkrats. Två fornlämningar registrerades: Lägenhetsbebyggelserna vid Myggbo respektive Kokärret. Av dessa är det endast Myggbo som direkt berörs av planerad ledning.

Resterande lämningar utgörs av övriga kulturhistoriska lämningar. De består av kolningsanläggningar, fossil åker, gränsmärken, historiska husgrunder, röjningsrösen, hägna-

der, lägenhetsbebyggelse och en äldre vägsträckning.

Torpen och resterna efter kolningsverksamhet ger en inblick i den ekonomiska miljön under 17-1800-talet. För en förståelse av denna miljö är det viktigt att kulturmiljön i sin helhet uppmärksammas vid den kommande exploateringen.

Inom utredningsområdet finns efter avslutad utredning en fornlämning, L2024:4410. Beroende på arbetsföretagets karaktär under såväl anläggnings- som driftsfas kan ytterligare antikvariska åtgärder krävas. Dessa kan utgöras av utsättning/avgränsningar, förundersökningar och undersökningar. Om intrång ej går att undvika ska tillstånd sökas från Länsstyrelsen som avgör utformning och omfattning av åtgärderna, se vidare nedan under lagstiftning.

Inledning

Bakgrund och syfte

Ellevio AB har fått tillstånd för en ny 145 kV ledning mellan Ölme vindkraftpark i Kristinehamns kommun och station Kvarnberg i Degerfors kommun, Värmlands respektive Örebro län. Länsstyrelsen i Värmland har genom direktval utsett Kulturlandskapet att utföra en arkeologisk utredning steg 1 inom området för kraftledningen.

Syftet med utredningen är att ta reda på om fornlämningar berörs av arbetsföretaget. Utredningen ska även identifiera, motivera och antikvariskt bedöma nyupptäckta fornlämningar samt övriga kulturhistoriska lämningar inom utredningsområdet.

Resultatet av utredningen ska kunna användas vid Länsstyrelsens fortsatta tillståndsprövning och utgöra underlag inför eventuella kommande arkeologiska åtgärder. Resultaten ska även kunna användas av Ellevio AB som underlag i deras vidare planering.

Beslut om arkeologisk utredning fattades enligt 2 kap. Kulturmiljölagen.

Utredningsområdet

Utredningsområdet ligger 60–200 meter över havet och omfattar knappt 310 hektar, *illustration 1*. Det består i huvudsak av odlad skog, men i dess västra och östra delar är åkermark, drygt 40 hektar. Sträckningens nordvästra del, från vindkraftparken, byggs i obanad terräng cirka 1 mil. Den östra delen av sträckningen går längs den befintliga kraftledningen, cirka 2 mil. Området är kuperat och består till stor del av storblockig och delvis sandig moränmark.

Tidigare undersökningar

Inom området har inga arkeologiska undersökningar utförts tidigare, och det berörs heller ej av riksintresse eller kulturmiljöprogram. Inom utredningsområdet fanns två lämningar registrerade, båda rester av resmilor, *tabell 1*. I närhet till utredningsområdet finns det i kulturmiljöregistret (KMR) i huvudsak lägenhetsbebyggelse, men även andra bebyggelse lämningar som by-/gårdstomt, husgrunder, fossil åkermark, samt hyttlämningar, kolningslämningar och gränsmärken. Något längre ifrån finns även

fynd- och boplatser registrerade. Området har varit föremål för projektet Skog & historia där skogen inventerades efter kulturlämningar, och sex objekt finns registrerade inom och i direkt anslutning till utredningsområdet, *tabell 1*.

Metod

Kart- och arkivstudier

Kart- och arkivstudier har genomförts i tre olika skeden. Inför fältarbete utfördes en genomgång av historiska kartor via Länsstyrelsernas karttjänster, för att ringa in områden med hög potential av lämningar synliga ovan mark, framförallt lägenhetsbebyggelse, åkermark och äldre vägar.¹ Karttjänsten innehåller även lämningar registrerade i Fornsök samt Skog & Historia. Häradsekonomiska kartan ger goda indikationer på var lämningar kan förväntas påträffas under fältinventeringen.

Mer noggranna kartstudier genomfördes sedan avseende de platser där lämningar efter byggnader påträffats under inventeringen. Här studerades äldre kartmaterial där det fanns att tillgå via Lantmäteriets karttjänst Historiska kartor.²

I de fall lägenheter som tillhört gårdar eller byar påträffades utfördes även studier av kyrkoarkiven i Riksarkivets digitala forskarsal.³ Om det förekom torpnamn, till exempel på Häradsekonomiska kartan, var det möjligt att via kyrko-

¹ Länsstyrelsen Värmland, Länsstyrelsen Örebro

² www.lantmateriet.se

³ Riksarkivet

Tabell 1 Lämningar inom område

Id nummer	Typ
L2022:4869	Kolningsanläggning
L2022:4871	Kolningsanläggning
S&H 18792	Område med skogsbrukslämningar
S&H 18874	Husgrund, historisk tid (missionshus)
S&H 53071	Lägenhetsbebyggelse, Myggbo
S&H 53075	Brunn/kallkälla
S&H 53076	Lägenhetsbebyggelse (backstuga)

Lämningar i anslutning till område

Id nummer	Typ
L2005:3554	Lägenhetsbebyggelse, Hästningskärret
S&H 18665	Lägenhetsbebyggelse, Kokärret

arkiven få en indikation på torpens ålder.

KMR:s kartlager Terrängskuggning har också använts, för att ge indikationer på till exempel skogsbrukslämningar, såsom kolningsgropar och milor.⁴

Inventering

Utredningsområdet inventerades till fots, med undantag för några områden som inte var besiktningsbara, exempelvis nyplanterade åkrar eller tät granungskog. Särskilt fokus lades på att identifiera lämningar ej synliga ovan mark såsom boplatser, samt lämningar knutna till uppodlingen av landskapet och binärningar, som kolning.

Framkomna lämningar beskrevs, fotograferades och mättes in med RTK-GPS. Jordsond användes för att bedöma jordart och var även till hjälp att bedöma kolbottnar. Objekt registrerade inom Skog & historia-projektet har eftersökts, och i de fall de återfunnits inom, eller i direkt anslutning till utredningsområdet har position

⁴ Kulturmiljöregistret

och beskrivning kvalitetssäkrats. Mätfiler har efterberäknats för att uppnå högre noggrannhet på data.

Två lämningar besöktes trots att de låg utanför utredningsområdet, *tabell 1*. I fallet med Kokärret (S&H 18665) berodde det på att det inom utredningsområdet påträffades fossil åker som visade sig tillhöra Kokärret, samt att en kolningsanläggning, registrerad i Skog & historia eftersöktes. Hästningskärret (L2005:3554) visade sig vara felinlagd i KMR. När de två huslämningarna hittats inom utredningsområdet avsöktes även den på kartan markerade platsen, utan att några lämningar kunde återfinnas.

Vid tiden för fältstart var marktillträde inte klart för tre fastigheter inom utredningsområdet, vilket resulterade i att fältarbetet fick delas upp i två delar: Del 1 utfördes 15–21 maj 2024 och del 2 16–17 april 2025. Fältarbetet utfördes av Olof Håkansson och Stig Swedberg, under del 2 deltog praktikant Jonna Wikström.

Illustration 2. I den östra delen av området planeras ledningen samföras med befintlig ledning till Degerfors. Landskapet på bilden kan sägas vara typiskt för området, kuperat skoglandskap med våtmarker i de lägre partierna. På bilden syns en spång som använts för tillsyn av ledningen. Foto mot ost.

Resultat

Kart- och arkivstudier

Längs hela utredningsområdet överensstämmer dagens markanvändning i stort med den som kan utläsas ur äldre kartmaterial. Mindre bebyggelseenheter och en del åkermark i skogsmark har övergivits. De större skogsområdena är till stor del samstämmiga med Häradsekonomiska kartan. I vissa fall finns övergripande skifteskartor över ägoförhållanden, men mycket av utredningsområdet är okarterat. Fastigheter med okarterade utmarker, där utredningsområdet berör endast utmarkerna, är vanligt förekommande.

Resultatet av de mer ingående kart- och arkivstudierna presenteras nedan tillsammans med de lämningar som eftersökts särskilt i materialet, för att fastställa antikvarisk status.

Lägenhetsbebyggelse

Myggbo (L2024:4410)

I ledningsområdets nordvästra del, vid fastigheterna Slåte och Skinnerud, fanns fysiska lämningar efter torpet Myggbo.

Enligt Laga skiftes karta från 1860,⁵ i samband med ägobyte, anges ägare till Slåte vara Johan Jonsson, brukspatron Berggren och Gustaf Ersson. Marken kring Myggbo anges som skogsmark.

I samband med Laga skifte/Ägobyttet fastställs att: *Den torplägenhet Myggbo som är bortsåld på livstid till änkan Ulrika Bengtsdotter från Johan Jonssons egendom övertages av herr brukspatron Berggren, emot det att den bestämda årliga arrendesumman till honom erlägges.*⁶

Namnet Myggbo förekommer inte i Husförhörslängder eller församlingsböcker, varken under Slåte eller för sig själv i Ölme socken.⁷

I husförhörlängden för 1826–1832 anges ett (namnlöst) torp under ¼ Slåte med boende änkan Brita Jonsdotter, samt torpare Anders Andersson med hustru Ulrika Bengtsdotter.⁸ Anders dör 1854, men Ulrika står efter det kvar som torparänka fram till sin död 1866.⁹⁰ Med

största sannolikhet är denna Ulrika änkan Ulrika som får bo kvar efter ägobyttet av Slåte 1860, vilket bekräftar att torpet Myggbo, där Ulrika bott sedan 1820-talet, är tillkommet innan 1850 och därmed kan bedömas som fornlämning, *illustration 3*.

Kokärret (L2025:2257)

Vidare i utredningsområdets västra del passerar ledningsdragningen Kokärret, ett torp under Lilla Lerdala. I husförhörlängder från slutet av 1700-talet omnämns två torp under lilla Lerdala, varav minst ett är ett soldattorp, dock ej namngivna.¹¹ I husförhörlängd från 1810 står Kokärret som upptaget och bebott av kyrkvaktmästare Petter Siktberg, född 1749, och hustrun Kerstin Pehrsson, född 1751, med dottern Britta, född 1792.¹²

¹¹ Ölme kyrkoarkiv

¹² Ölme kyrkoarkiv, Husförhörlängd 1806-1810

Illustration 3. Utdrag ur häradsekonomska kartan från 1883–95 där torpet Myggbo är markerat med hus och ekonomibyggnad inom den långsmala fastigheten Slåte, i den norra delen av kartan. © Lantmäteriet

På enskifteskarta från 1821 är Kokärret karakteriserat med byggnader, åker, backar och skog markerade, *illustration 4*.¹³ Beläggen innebär att lägenheten är tillkommen före 1850 och därmed kan bedömas som fornlämning. L2025:2257 motsvarar bebyggelselämningarna vilka är belägna utanför utredningsområdet; L2025:2256 strax sydväst om och inom utredningsområdet utgörs av fossil åker och är en del av odlingsmarken tillhörande Kokärret.

Observera att namnet Kokärret på dagens karta är placerat cirka 150 meter norr om L2025:2257, och sammanfaller med ytterligare en lägenhetsbebyggelse, L2005:4404. Denna är belägen inom fastigheten Slåte. Även på ekono-

miska kartan från 1960-talet är namnet Kokärret placerat här. På Häradsekonomiska kartan finns ett namnlöst torp på denna plats; kanske har detta torp fått överta namnet när det ursprungliga Kokärret övergivits.

Hästningskärret (L2005:3554)

Cirka 600 meter söder om Kokärret finns Hästningskärret, ett torp under Stora Lerdala. I husförhörslängder från 1700-talet omnämns torp. Under 1800-talets början tillkommer backstugehjon, sockenhjon och soldathjon. Under mitten av 1800-talet tillkommer nya torp, bland andra Nybygget, Stenstorp och Hedås samt ytterligare men ej namngivna.¹⁴ Först i husförhörslängd

¹³ Lantmäterimyndigheternas arkiv 1821

¹⁴ Ölme kyrkoarkiv

Illustration 4. Utdrag ur enskifteskarta från 1821 där **Engen Kokärrena** är karterad med hus inom området.
© Lantmäteriet

⁵ Lantmäterimyndigheternas arkiv 1860

⁶ Lantmäterimyndigheternas arkiv 1860

7 Ölme kyrkoarkiv

⁸ Ölme kyrkoarkiv, Husförhörslängd 1826-1830

⁹ Ölme kyrkoarkiv, Husförhörslängd 1856-1860

¹⁰ Ölme kyrkoarkiv, Husförhörslängd 1861-1866

från 1876 dyker Hästningskärret upp som namngivet torp.¹⁵ Boende är Maja Magnusdotter, undantag och änka, född 1810, med sonen Karl Andersson, född 1849, och dennes hustru Maria Lovisa Lind, född 1857, samt barnen Johan och Alfred, födda 1874. Dessutom bor Maria Andersson, född 1852, här.

Maja Magnusdotter sätts på undantag 1869 då hennes make dör. I husförhörlängden för 1846–1850 står bonde Anders Larsson f. 1797 inskriven under Stora Lerdala med först hustru Lisa Pettersdotter som dör 1846 och sedan gifter Anders om sig med Maja Magnusdotter år 1849.¹⁶ Maja har alltså bott under Stora Lerdala sedan åtminstone 1849. Hon får antagligen efter att maken dött flytta till torpet Hästningskärret som undantag, änka. Hon står dock inte som vare sig in- eller utflyttad från gården till torpet i längderna 1851–1880,¹⁷ så exakt när det sker är inte möjligt att säga.

På karta laga delning från 1802 finns Hästningskärret med som skogsäng, *illustration 5*.¹⁸ På enskifteskarta från 1827 finns Hästningskärret karterat som inhägnad skogsmark.¹⁹ Inte på någon av kartorna har byggnader angivits. På Laga skifteskarta från 1853 finns en ekonomibyggnad karterad i den norra delen av ängen.²⁰

Namnet Hästningskärret är lite underligt. Belägenheten tyder på höstningsäng, alltså en

Tabell 2 Lämningstyp

Lämningstyp	Antal
Fossil åker	7
Färdväg	1
Gränsmärke	7
Husgrund, historisk	7
Hägnad	4
Kolningsanläggning	14
Lägenhetsbebyggelse	3
Röjningsröse	6
TOTALT	49

slåttervall (höstning - samla in, höstnad – insamlat hö).²¹ Detta kan förklara den inledande avsaknaden av byggnader; det var helt enkelt ursprungligen ett gärde som skördades för hö. Byggnaden som tillkommer i mitten på 1800-talet kan vara en ängslada. Enligt ortnamnsregistret har platsen dock gått under namnet Hästningen och/eller Hästningskärret.²² Eventuellt kan hästning vara en dialektal variant av höstning, eller en förvanskning av höstning till hästning. Om det skulle handla om häst så är böjningen -ning inget som påträffats som variant.

Inga belägg för att någon bott på Hästningskärret före 1850 har hittats i arkivmaterialet varför lämningen bedöms som övrig kulturhistorisk lämning.

Inventering

Under inventeringen har 49 lämningar registrerats eller kvalitetssäkrats, *tabell 2*. Två forn-lämningar registrerades, lägenhetsbebyggelserna vid Myggbo respektive Kokärret. Resterande lämningar utgörs av övriga kulturhistoriska lämningar, bestående av kolningsanläggningar, fossil åker, gränsmärken, historiska husgrunder, röjningsrösen, hägnader, lägenhetsbebyggelse och en äldre vägsträckning.

Kolningsanläggningar

Fjorton kolbottnar från resmilor registrerades, L2024:4418, L2024:4420, L2024:4422, L2024:4424, L2024:4426, L2024:4427, L2024:4428, L2024:4429, L2024:4436, L2024:4437, L2025:2246, L2025:2247, L2025:2249, L2025:2253 och L2025:2254. Kolbottnarnas storlek låg i ett spann mellan 7 och 25 meter i diameter, men mer-

Illustration 6. Röjningsröse, L2025:2251, med husgrund, L2025:2250, i bakgrunden. Dessa låg ihop med ytterligare ett röjningsröse, L2025:2252, samt kolbotten, L2025:2253. Ytan för kolbotten var tydligt stenröjd och möjligen en tidigare odlingsyta som nyttjats. I det perspektivet kan husgrunden, vilken bedömts som en kolarkoja, möjligen vara en backstuga men troligen inte ett torp på grund av storleken. Foto mot nordväst.

parten var 18–20 meter i diameter, *se omslag*. L2024:4427 var belägen precis utanför utredningsområdet, resterande kolbottnar inom, *bilaga 2 karta 4*.

Husgrund, historisk

Sju husgrunder påträffades.

Vid sex av kolbottnarna fanns lämningar av kolarkojor, L2024:4419, L2024:4421, L2024:4425, L2024:4437, L2025:2248 och L2025:2250, *illustration 6*. De var rektangulära, 3–5 meter långa, 2,5–4 meter breda och 0,4–0,8 meter höga, och bestod av sten och jord samt spishälla eller spisröse.

En fältiakttagelse är att kolarkojorna låg nära milorna. Kolarkojan L2024:4437 var till och med inbyggd i vallen runt milan L2024:4436, *bilaga 2 karta 6*.

En husgrund påträffades som kan vara en backstuga eller en uthusgrund, L2024:4415, *bilaga 2 karta 1*. Den är 2,5 x 2 meter stor och 0,3 meter hög, har grundstenar i ett lager på tre sidor, och är helt öppen i norr ned mot ett mindre vattendrag. Möjligen kan även L2025:2250 vara en backstuga då den var ovanligt stor, hade en svalgrop samt låg nära två röjningsrösen, *bilaga 2 karta 2*.

Lägenhetsbebyggelse

Tre lägenhetsbebyggelser har registrerats.

L2024:4410 (S&H 53071)

Lämningar av torpet Myggbo. Det kan beläggas till tiden före 1850 genom kyrkoarkiv och historiska kartor och bedöms som fornlämning. Området med lämningar mäter 60 x 50 meter (N-S) och består av fyra husgrunder, en stenläggning, en stenmur och två brunnar, *illustration 7* och *bilaga 2 karta 1*. De ingående lämningarna är:

Husgrund till jordkällare (KUL 3) 5 x 5 x 1,1 meter stor utvändigt, invändigt 3 x 3 meter. Den består av cirka sex varv av natursten och har en öppning åt öst, *illustration 8*.

Husgrund (KUL 4) 7 x 3,5 x 0,7 meter med sten på tre sidor och en öppning mot nordöst.

Stenläggning (KUL 5) 3 x 2,5 x 0,4 meter, formad som en ramp som sluttar ner mot markyta i öst.

Stenmur (KUL 6) 6 x 0,6 x 0,5 meter, ett lager sten, ligger på linje med husgrunden KUL 4 och ansluter till rampen vid KUL 5.

Brunn (KUL 7) 2,5 x 2,5 meter i diameter och 0,7 meter djup. Väggarna består av stora klumpstenar.

Husgrund (KUL 8) 5 x 5 x 0,4 meter, med ett lager av delvis huggen sten, utan synligt spis-

¹⁵ Ölme kyrkoarkiv, Husförhörlängd 1876-1880
¹⁶ Ölme kyrkoarkiv, Husförhörlängder, 1846-1850
¹⁷ Ölme kyrkoarkiv
¹⁸ Lantmäteristyrelsens arkiv 1802
¹⁹ Lantmäterimyndigheternas arkiv 1827
²⁰ Lantmäterimyndigheternas arkiv 1853

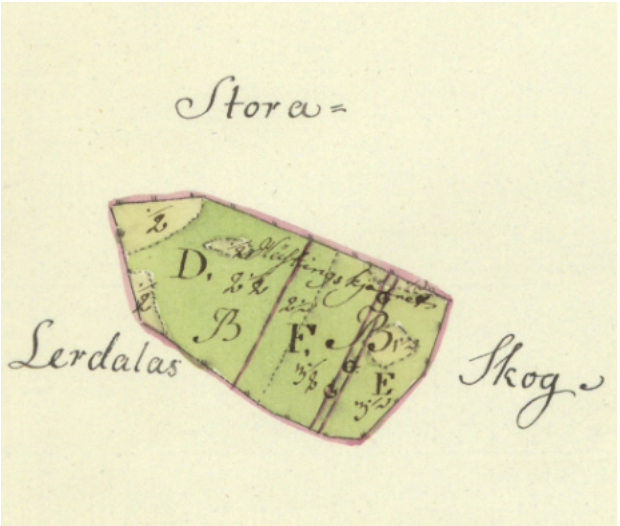

Illustration 5. Utdrag ur laga delningskarta från 1802 med ängen **Hästningskärret** karterad utan byggnader. © Lantmäteriet

²¹ Svenska Akademiens ordbok

²² Institutet för språk och folkminnen, Ortnamnsregistret

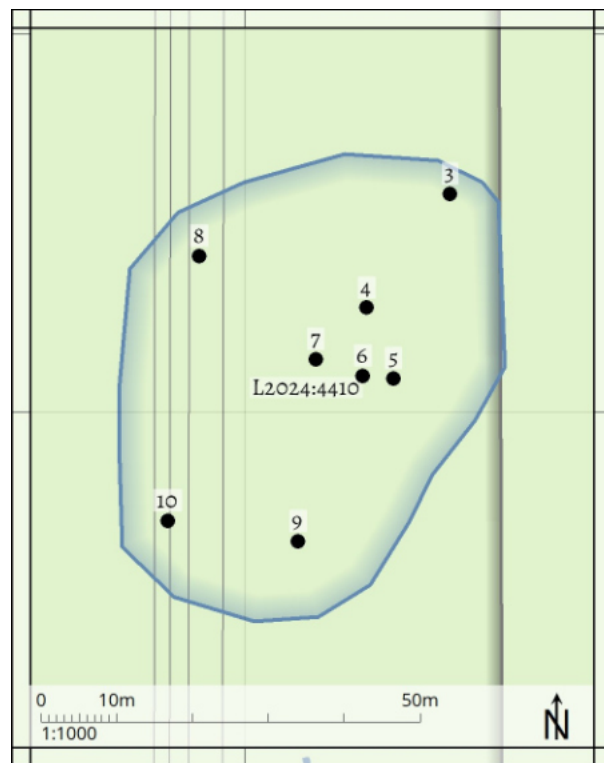

Illustration 7. Detaljkarta över den inbördes placeringen av lämningarna vid Myggbo, L2024:4410. Den grå linjen till höger markerar gränsen för utredningsområdet. De fyra strecken genom fornlämningen markerar planerad ledningsdragnings, inklusive jordlina. © Lantmäteriet

röse. Grundstenarna är fint huggna och omsorgsfullt sammanpassade.

Brunn (KUL 9) 2,5 meter i diameter och 1,4 meter djup med en kant av stora klumpstenar. Brunnen håller en bottenkyla av vatten.

Husgrund (KUL 10) 8 x 5 x 1,5 meter, med ett fåtal syllstenar i hörnen samt en trappsten i norr. Ett kraftigt 3 x 3 x 1,5 meter stort spismursröse med tegel. Husgrunden syns inte så mycket genom syllstenarna, det som framträder är snarare spismursröset och trappstenen. Utöver det har husgrunden en annan vegetation och en något högre marknivå än omgivande. I anslutning till husgrunden är ett fruktträd, *illustration 8*.

I anslutning till husgrund 3, 8 och 10 framkom en del keramik, glas- och metallföremål.

L2025:2257 (S&H 18665)

Lämningar efter torpet Kokärret. Det kan beläggas till tiden före 1850 genom kyrkoarkiv och historiska kartor och bedöms som fornlämning. Inom en yta av 30 x 20 meter (N-S), finns tre husgrunder och en terrasskant. Terrasskanten avgränsar husgruppen åt söder mot omgivande mark, *illustration 10 och 11*, samt *bilaga 2 karta 2*. Lämningen är belägen utanför utredningsom-

Illustration 8. Jordkällare vid Myggbo, L2024:4410, KUL nr 3. Foto mot väst.

Illustration 9. Husgrund vid Myggbo, L2024:4410, KUL nr 10, med spisröse och trappsten. Foto mot öst.

Illustration 10. Husgrund med spisröse vid Kokärret, L2025:2257. Foto mot norr.

rådet men hör ihop med fossil åker L2025:2256, vilken är belägen inom området. De ingående lämningarna är:

Husgrund (KUL 121) är 6,5 x 4,5 meter stor och 0,8 meter hög, och har ett utrasat spisiröse av natursten i norr. Runt grunden finns en terrasskant. En stor björk växer vid spisiröset.

Husgrund (KUL 122) är 4 x 3 meter stor och 0,35 meter hög. Den saknar spisiröse, och utgörs kanske av ett uthus. En stor säl i östra kanten.

Husgrund efter jordkällare (KUL 123) 5 x 4,5 meter stor och 1,2 meter hög. Insidan är fint kallmurad och cirka 1,3 meter hög.

Runt husgrunden växer gullris.

L2005:3554

Lämningar efter torpet Hästningskärret. Dessa var tidigare registrerade väster om utredningsområdet, cirka 100 meter sydväst om nuvarande registrering. Det finns inga belägg för byggnader på platsen före 1850 varför den bedöms som övrig kulturhistorisk lämning. Det hävdade området finns dock karterat redan i början av 1800-talet. Inom ett 75 x 40 meter stort område (N-S) på en liten höjdrygg finns två husgrunder, *illustration 12*, och *bilaga 2 karta 2*. Höjdryggen ger intryck av att vara stenröjd.

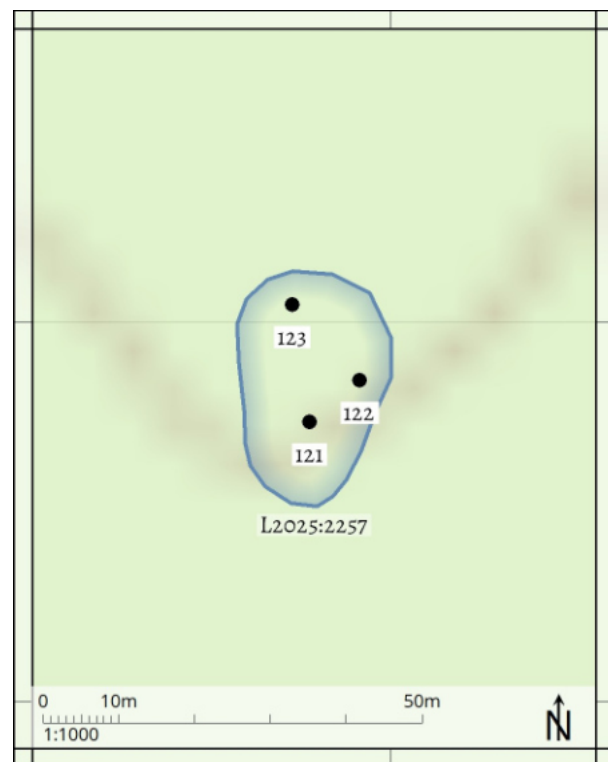

Illustration 11. Detaljkarta över den inbördes placeringen av lämningarna vid Kokärret, L2025:2257. ©Lantmäteriet

Öster och söder om är skogbevuxen våtmark. De ingående lämningarna är:

Husgrund (KUL 33) är 10 x 5 meter stor (NO-SV) och 0,3 meter hög. Spisiröset i natursten är 2 x 2 meter stort och 1,2 meter högt. Kulturstubbar vid spisiröset.

Husgrund (KUL 38) utgörs av en ladugårdsgrund, 13 x 6 meter stor och 0,5 meter hög. I västra långsidan finns två hållar ställda på högkant. Vid hållarna syns inga grundstenar, möjligen har här funnits ett skygge eller vagnslider.

Fossil åker

Sju områden med fossil åker har registrerats, L2024:4423, L2024:4444, L2024:4446, L2024:4447; L2024:4448, L2025:2255 och L2025:2256. Samtliga bedöms som övrig kulturhistorisk lämning. Vid registrering har häradsekonomen använts som underlag för att registrera sammanhängande områden utanför utredningsområdet.

L2024:4423 är 70 x 50 meter stor (N-S) med cirka 3 meter breda ryggar, *bilaga 2 karta 3*. Mellan ryggarna är svaga meterbredda diken. Den fossila åkern är stenfri. På häradsekonomen ingår ytan i ett system med utängar, möjligen till torpet Östra skogen.

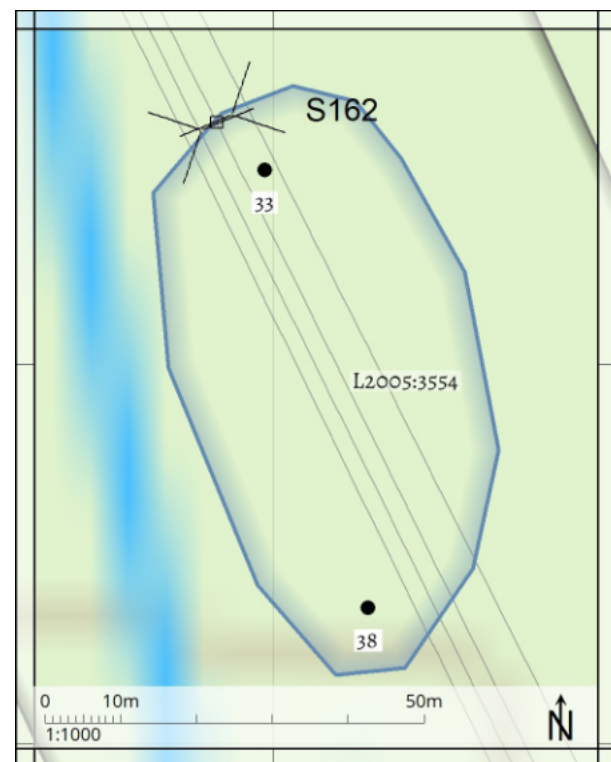

Illustration 12. Detaljkarta över den inbördes placeringen av lämningarna vid Hästningskärret, L2005:3554. I norr husgrund med spisiröse, KUL nr 33, och i söder ekonomibyggnad, KUL nr 38. © Lantmäteriet

Illustration 13. Yta med fossil åker, L2025:2256, vid Kokärret. Växtligheten, i form av buskar och träd, växer i de gamla dikena medan själva åkertegarna är relativt rena från träd. Foto mot söder.

L2024:4444 är 70 x 30 meter stor (O-V) men fortsätter möjligtvis längre åt nord och öst. Den består av tre 8–10 meter breda åkerparceller med knappt meterbredda diken mellan. Den ligger vid torpet Vallshagen.

L2024:4446 är uppskattningsvis 30 x 7 meter stor (NO-SV) och består av två små åkerparceller ungefär 3–4 meter breda med mycket grunda diken mellan, *bilaga 2 karta 4*. Avgränsas av en bäck i väst och ett grävt dike intill berg i öst. Marken kan ha tillhört Fredriksberg eller Höjdängens torp, som ligger 200 meter norr respektive 300 meter söder om på häradsekonomiska kartan.

L2024:4447 är cirka 90 x 70 meter stor (NO-SV) och består av minst tre 15–20 meter breda åkerparceller med grunda diken, *bilaga 2 karta 4*. På grund av dålig mottagning i fält digitaliserades denna i efterhand baserat på häradsekonomiska kartan och iakttagelser i fält. Enligt häradsekonomiska kartan utgörs lämningen av en utäng utan bebyggelse, men den ligger i anslutning till torpet Tegen.

L2024:4448 är cirka 160 x 40 meter stor (N-S) bestående av minst tre cirka 15 meter breda åkerparceller med grunda diken, *bilaga 2 karta 7*. Även denna digitaliserades i efterhand baserat

på häradsekonomiska kartan och iakttagelser i fält. Åkerytan finns karterad i samband med laga skifte 1868 men ej på storskifte 1798.²³ Vid tiden för storskifte anges denna yta som myrmark.²⁴

L2025:2255 utgörs av en stenröjd yta, cirka 150 x 60 meter stor, avgränsad av diken inom utredningsområdet, *bilaga 2 karta 2*. Inprickning utanför utredningsområdet har gjorts utifrån häradsekonomiska kartan. Tillhör Sundbo.

L2025:2256 är en yta med tegar, cirka 40 x 30 meter stor, med grunda diken mellan, *bilaga 2 karta 2*. Tegarna är cirka 20 x 10 meter stora, *illustration 13*. Denna hör till Kokärret, L2025:2257.

Röjningsrösen

Sex röjningsrösen registrerades, L2024:4413, L2024:4414, L2024:4438, L2024:4439, L2025:2251 och L2025:2252, *illustration 14*. Två framkom vid husgrunden L2024:4415, *bilaga 2 karta 1*, och två vid kolbotten L2025:2253, *bilaga 2 karta 2*. L2024:4438 är beläget nära Tallbacken och L2024:4439 är beläget vid torpen Vismetorp och Nyböletorp.

²³ Lantmäteristyrelsens arkiv 1868

²⁴ Lantmäterimyndigheternas arkiv 1798

Hägnader

Fyra stenmurar registrerades, L2024:4441, L2024:4442, L2024:4443 och L2025:2240. L2024:4441 är byggd i vinkel med 15 meter som går nordöst-sydväst och cirka 20 meter som går öst-väst. L2024:4441 är 2–3 meter bred och anlagd i anslutning till sjön Västersjön, bilaga 2 karta 9. Den kan eventuellt vara anlagd som erosionsbegränsning. Övriga hägnader är traditionella stengärdesgårdar.

Gränsmärken

Sju gränsmärken påträffades, L2024:4407, L2024:4408, L2024:4412, L2024:4416, L2024:4417, L2024:4440 och L2025:2242, samtliga belägna i aktiv gräns. De består av natursten och är förhållandevis små, det minsta endast 0,2 meter högt och det största 0,8 meter högt. De har stående hjärtstenar utom L2024:4417, där den troligtvis är vält och ligger bredvid, samt L2025:2242, där hjärtstenen utgörs av en liggande sten med inristad fyrkant.

Färdväg

L2024:4445 sträcker sig ungefär 400 meter (N-S) och är 2,5 meter bred. Den har en delvis tydlig

vägbank som är intill 0,2 meter hög. Vägen sträcker sig söderut från Myggbo, L2024:4410, och passerar förbi husgrund L2024:4415 och röjningsrösen L2024:4413 och 4414.

Besiktning

De två tidigare kända kolningsanläggningarna, L2022:4869 och L2022:4871, besiktigades utan anmärkning.

Inom projektet Skog & historia var följande lämningar registrerade inom utredningsområdet, utan att kunna lokaliseras vid utredningen:

- S&H 18792 Område med skogsbrukslämningar
- S&H 18874 Husgrund, historisk tid (missionshus)
- S&H 53075 Brunn/kallkälla
- S&H 53076 Lägenhetsbebyggelse (backstuga)

De två sistnämnda kan möjligen vara identiska med de två röjningsrösen L2024:4413, L2024:4414. Inventeringsomständigheterna var svåra i området med tät granungskog.

Fynd

Inga fynd har tillvaratagits.

Illustration 12. Ett av röjningsrösen, L2024:4413, vid husgrunden, L2024:4415. Foto mot söder.

Tolkning

Utredningsområdet präglas av utmarksbruk, med torpbebyggelse och kolningsanläggningar. Dessa hör säkert ihop, då kolning och körning var ett försörjningssätt som ökade möjligheten att leva på ett mindre torp. Ölme socken var tidigt tätbefolkad och hade på 1640-talet 180 hemmansdelar. Det kan jämföras med exempelvis Dalby som hade 80 och Skillingsmark med 30.²⁵

I landshövding Adolph Mörners ekonomiska beskrivning drygt 100 år senare konstaterar han att socknen är fullt uppodlad och hemmanen i allmänhet små. Skogsbristen är stor, speciellt då den allmänna skogen i början av 1700-talet lades under Konungsskogshytan samt Nicklasdams, Elfbro, Spiutbacks och Matlång stångjärnshammare. Mörner konstaterar att socknens folk är fattiga på grund av de små odlingsmöjligheterna. I någon mån kompenseras detta av körslor av malm och järn. Han tar dock inte upp kolning.²⁶

²⁵ Nilsson 1952
²⁶ Mörner 1952

Gadd tecknar en bild av folkökning och uppodling under 1700-talet då flertalet torp etableras. Under 1800-talets första del avstannar den utvecklingen, och backstugor och inhysesshjon tillkommer. Detta är den så kallade proletariseringen av landsbygden.²⁷ Mot bakgrund av vad som framkommit vid utredningen verkar det stämma ganska väl med utvecklingen i Ölme socken.

Kulturmiljövården inom området

Kulturhistoriska lämningar är ett samlingsbegrepp som omfattar både fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar. Kulturhistoriska lämningar är spåren efter människors verksamhet i landskapet, som tillkommit genom äldre tiders bruk. Även de kulturhistoriska lämningar som inte är fornlämningar är en viktig del av kulturmiljön. Ett talande exempel på det är lämningarna vid Kokärret, där även den relativt goda arkivsituationen förtydligar torpets

²⁷ Gadd 2000

Illustration 15. Storkifteskarta från 1799 över Kokärret med lägenhetsbebyggelsen, L2025:2257, och fossil åker, L2025:2256, inprickade på kartan. Resterna av den registrerade bebyggelsen ligger på bergskullen med beteckning 'oduglig' medan åkern ligger i betesmark vid detta tillfälle. © Lantmäteriet.

Illustration 16. Enskifteskarta från 1821 med två byggnader karterade, ången har börjat brukas. © Lantmäteriet.

utveckling över tid, *illustration 15–18*. Lägenhetsbebyggelsen L2025:2257 är registrerad som fornlämning medan åkermarken, L2025:2256, som hör till torpet, är registrerad som övrig kulturhistorisk lämning. Dessutom finns en kolbotten registrerad knappt 500 meter söder om, *bilaga 2 karta 2*. Det gäller överlag att minst hälften av den registrerade fossila åkermarken också har en eller flera kolbottnar belägna inom 500 meter eller ännu mindre avstånd.

Torpen och resterna efter kolningsverksamhet ger en inblick i den ekonomiska miljön under 17–1800-talet. För en förståelse av denna miljö idag är det viktigt att kulturmiljön i sin helhet uppmärksammas vid den kommande exploateringen.

Antikvarisk bedömning

Inom ramen för utredningen framkom två fornlämningar, varav den ena är belägen strax utanför området.

Inom utredningsområdet:

L2024:4410, Lägenhetsbebyggelse. Myggbo, 60 x 50 meter (N-S) bestående av fyra husgrunder, en stenläggning, en stenmur samt två brunnar.

Utanför utredningsområdet:

L2025:2257, Lägenhetsbebyggelse. Kokärret,

Illustration 17. Häradsekonomska kartan från 1883–95 med byggnader karterade inom L2025:2257. © Lantmäteriet.

30 x 20 meter (N-S) bestående av tre husgrunder och en terasskant. Denna är viktig för förståelsen av den fossila åkermark, L2025:2256, som är belägen inom utredningsområdet. Historiska kartor visar att det finns potential för äldre bebyggelseämningar även utanför angiven fornlämning.

Resterande lämningar bedöms som övriga kulturhistoriska lämningar.

Inga steg 2-områden har identifierats.

Förslag på ytterligare åtgärder inför kommande skede

Kulturlandskapet anser att samtliga lämningar inom utredningsområdet kan och bör undvikas vid byggnation och skötsel av ledningen med kringhörande infrastruktur, såsom stag till stolpar och jordledning. Det innefattar såväl byggskede som framtida skötsel.

Stolpplacering har kontrollerats utifrån aktuell planering. Stolpe 101 är placerad nära kolbotten L2024:4429 och även jordlinan är markerad inom hänsynsområde, *illustration 19*. Stolpe 155 och 156 är placerade nära kolbottnarna L2025:49 och L2025:2254. Stag och jordlina kan även påverka andra närliggande lämningar som stengårdsgård L2025:2240 och gränsmärke L2025:2242, *illustration 20*. Stolpe 162 är placerad

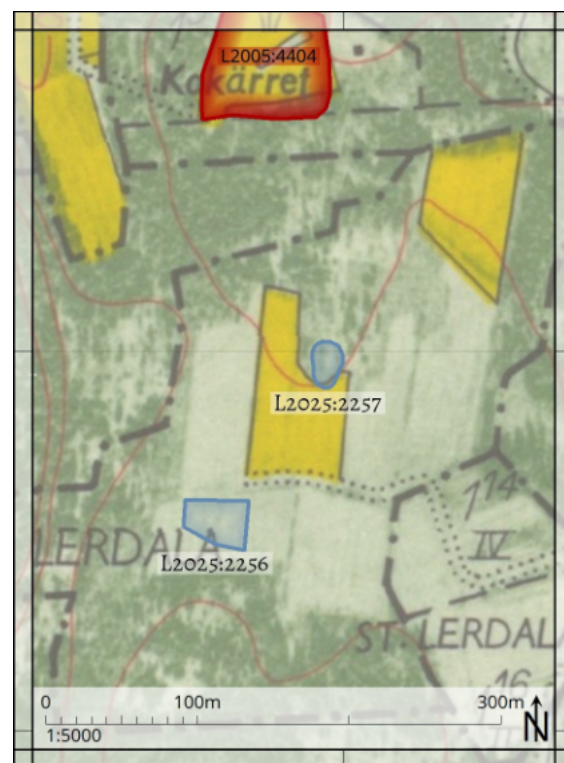

Illustration 18. Ekonomiska kartan från 1964. Här har såväl byggnader som åkermarken övergivits. © Lantmäteriet.

nära den norra huslämningen vid Hästningskärret L2005:3554 även jordlinans placering bör justeras, *illustration 21*. I dessa fall bör hänsynsättgärder studeras mer i detalj och behovet av tydlig utmärkning vara extra stort.

Generell hänsyn

Övriga kulturhistoriska lämningar omfattas av det generella skydd för kulturmiljön som ges i Miljöbalken (MB). Skogsstyrelsen rekommenderar generellt ett 5 meter stort skyddsområde för övriga kulturhistoriska lämningar i skogen. Det är en generell gräns som kan tillämpas på alla övriga kulturhistoriska lämningar oavsett om de ligger i skogen eller ej. Observera att för fornlämningar bestämmer Länsstyrelsen hänsynsområde utifrån varje enskild fornlämnings specifika förutsättningar, se vidare nedan under *Lagstiftning*.

Forskning pekar på att röjningen av ytan inom ledningsgatan är viktig ur naturvårdssynpunkt, men att röjt material bör tas bort för att behålla ett så högt biologiskt värde som möjligt i den gröna infrastrukturytan.²⁸ Borttagandet av röjt material är även viktigt ur kulturmiljösynpunkt. Vid upprättandet av skötselplan bör det tydligt framgå att sly och annat avfall från ledningsskötsel inte får kvarligga på lämningarna eller inom dess hänsynsområde. Optimalt är att det inte får kvarligga inom ledningsgatan.

I Kristinehamns kommun korsar ledningskorridoren Järnleden, en vandringsled som uppmärksammar järnhanteringen inom denna del av Bergslagen. Det är viktigt att ledningen inte försvårar framkomligheten på vandringsleden, eller stör denna i samband med byggnation eller skötsel. Om det inte är möjligt bör kontakt tas med Kristinehamns kommun för att planera åtgärden i samråd med kommunen.

För att säkerställa att lämningar inte skadas bör dessa märkas ut inför avverkning. Vidare bör de skyddas inför framtida skötsel med utmärkning, så kallade kulturstubbar är ett bra och relativt varaktigt sätt att märka ut på. Om det inte är möjligt får andra metoder användas. Det är viktigt att påpeka att enbart markering på karta inte utgör fullgott skydd för avverkningskador, vilket praktiken har visat inom skogsbruket.

²⁸ Steinert m fl 2018

Särskild hänsyn

Inom utredningsområdet finns efter avslutad utredning en fornlämning, L2024:4410. Beroende på arbetsföretagets karaktär under såväl anläggnings- som driftsfas kan ytterligare antikvariska åtgärder krävas här. Om intrång i fornlämning/fornlämningsområde ej går att undvika ska tillstånd sökas från Länsstyrelsen som avgör utformning och omfattning av åtgärderna, se vidare nedan under *Lagstiftning*.

Värdering av måluppfyllelsen

Utredningen har i stort bedrivits enligt plan. Inga avvikelser har rapporterats. Fyra lämningar registrerade inom Skog & historia-projektet har inte med säkerhet kunnat återfinnas. I en del fall har vi kunnat konstatera att noggrannheten på inprickning av lämningar i området har varit tämligen låg. Då utredningskorridoren var smal kan även en mindre felaktighet i lägesangivelsen göra att lämningar hamnar utanför utredningsområdet. Vad gäller S&H 53075 och 53076 kan det dock troligen röra sig om felbedömningar och att lämningarna faktiskt hittades. De representeras iså fall av två röjningsrösen.

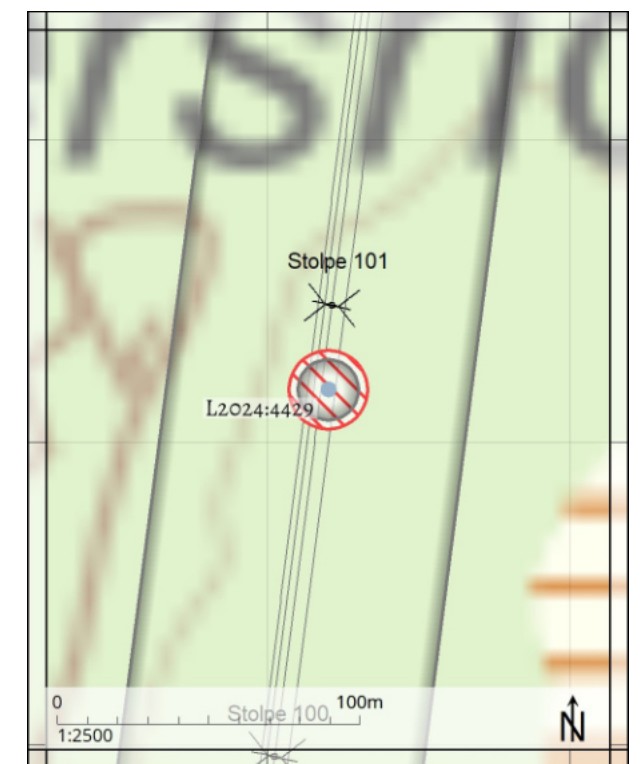

Illustration 19. Lämning i närhet av stolpe 101. Lämning 2024:4429 har markerats och ett generellt hänsynsområde, röd skraffering, har angivits. Placeringen och förläggning av jordlina kan behöva justeras. © Lantmäteriet

Lagstiftning

Fornlämningar är skyddade enligt 2 kap i Kulturmiljölagen (KML) och genom miljöbalkens (MB) generella hänsynsregler, där stor vikt läggs vid hänsyn till kulturlämningar och kulturmiljöer. Ansökan om ingrepp i lämningar lämnas till länsstyrelsen.

För fornlämningar gäller att de förutom själva lämningen även omges av ett så kallat fornlämningsområde. Fornlämningsområdet utgörs av ett så stort område på marken (eller sjöbotten) som behövs för att bevara fornlämningen och ge den tillräckligt utrymme med hänsyn till dess art och betydelse. Fornlämningsområdets storlek avgörs av länsstyrelsen från fall till fall.

KML syftar till att skydda och vårda kulturmiljöer. Ansvaret för kulturmiljön delas av alla.

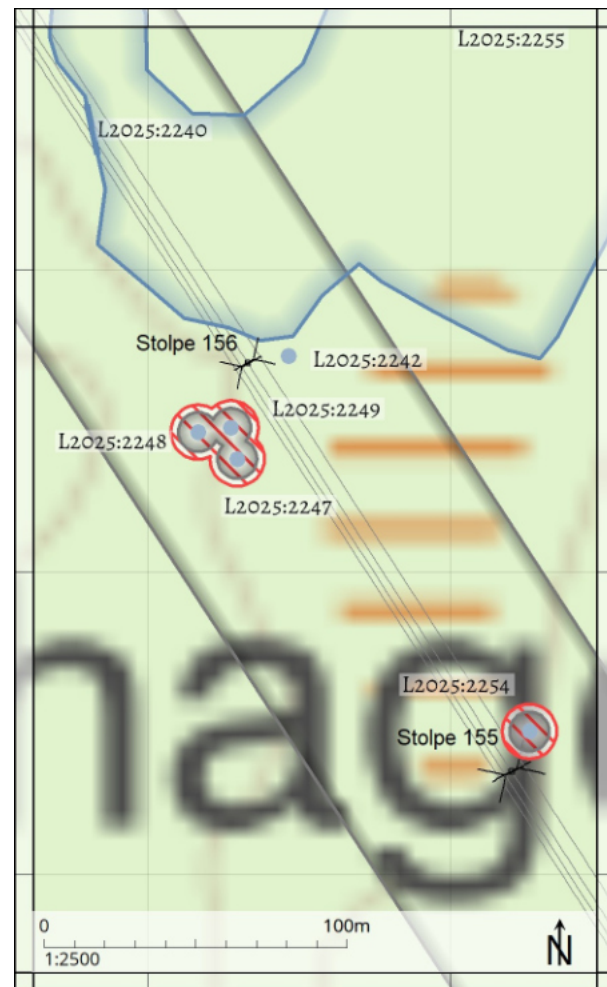

Illustration 20. Lämningar i närheten av stolpe 155 och 156. Kolbottnar i närhet av stolpe/jordlina har markerats och ett generellt hänsynsområde, röd skraffering, har angivits. Även resterande lämningar i närområdet kan beröras. Utformningen bör justeras.

© Lantmäteriet

Såväl enskilda som myndigheter ska visa hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön (KML kap 1).

Inom begreppet miljö i MB ryms även kulturmiljö. MB:s hänsynsregler ställer krav på att undvika skador på områden och miljöer som innehåller kulturvärden (MB kap 1). Även övriga kulturhistoriska lämningar omfattas av det generella skydd för kulturmiljön som ges i MB. MB ger också möjlighet att ställa krav på att en verksamhetsutövare ska utföra kompensationsåtgärder för eventuell skada som uppstår (MB kap 2). En arkeologisk undersökning enligt KML är inte att betrakta som en kompensationsåtgärd i lagens mening.

Gränsmärken i aktuell gräns är skyddade enligt 14 kap 9 § brottsbalken. Ansökan om säkerställande av gränsmärken lämnas till Lantmäteriet.

Stengärdesgårdar i anslutning till jordbruksmark åtnjuter biotopskydd enligt Miljöbalken 7 kap. 11 §. Detta innebär att de inte får täckas över eller tas bort. Ansökan om dispens från biotopskyddet skickas till länsstyrelsen.

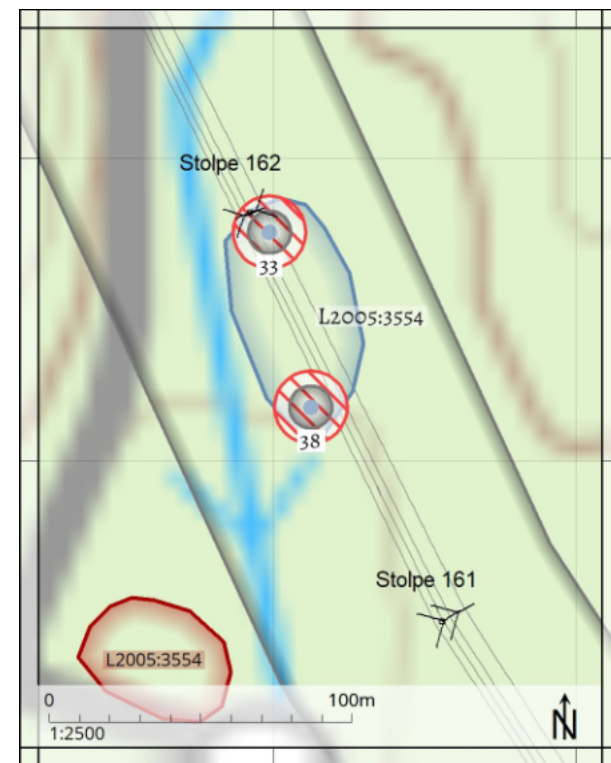

Illustration 21. Hästningskärret, L2005:3554, övrig kulturhistorisk lämning. Området och ingående objekt har markerats, dessutom har ett hänsynsområde, röd skraffering, angivits för respektive objekt. Nuvarande placering av stolpe 162 är inom hänsynsområde för lämningarna vid Hästningskärret, nära den norra byggnaden. Placeringen och förläggning av jordlina bör justeras. © Lantmäteriet

Källor

Litteratur

Gadd, Carl-Johan	2000	Den agrara revolutionen 1700-1870. Det svenska jordbrukets historia. Del 3.
Mörner, Adolph	1952	"Kort ekonomisk beskrifning öfwer Wermeland åhr 1762." I Värmland förr och nu.
Nilsson, Yngve	1952	"De värmländska kommunerna. Några drag i den historiska utvecklingen." I Värmland förr och nu.
Steinert, M.; Moe, S. R.; Sydenham, M. A. K.; Eldegard, K.	2018	"Different cutting regimes improve species and functional diversity of insect-pollinated plants in power-line clearings." Ecosphere 9(11):e02509. 10.1002/ecs2.2509

Digitala källor

Kulturmiljöregistret Länsstyrelsen Värmland		Fornsök, https://app.raa.se/open/fornsok/ Planeringsunderlag Värmland, https://ext-geoportal.lansstyrelsen.se/standard/?appid=ffef1d636c3f4874bca1adb2be062a55
Länsstyrelsen Örebro		Informationskarta Örebro län, https://ext-geoportal.lansstyrelsen.se/standard/?appid=f562080ed7e145219eef0a9354b4a21f
Svenska akademiens ordbok	25-5-9	SAOB, https://www.saob.se/

Kartor

Lantmäterimyndigheternas arkiv	1798	Storskifte, 17-var-71
Lantmäterimyndigheternas arkiv	1799	Storskifte 17-ölm-98
Lantmäterimyndigheternas arkiv	1821	Enskifte, 17-ölm-210
Lantmäterimyndigheternas arkiv	1827	Enskifte, 17-ölm-205
Lantmäterimyndigheternas arkiv	1853	Laga skifte, 17-ölm-236.
Lantmäterimyndigheternas arkiv	1860	Laga skifte/ägobyte, 17-ölm-241
Lantmäteristyrelsens arkiv	1802	Laga delning,R93-44:3
Lantmäteristyrelsens arkiv	1868	Laga skifte, 17-var-166
Rikets allmänna kartverks arkiv	1883-95	Ölme, 71-20, J112-71-20

Arkiv

Institutet för språk och folkminnen	25-5-9	Ortnamnsregistret, https://ortnamnsregistret.isof.se/place-names
Riksarkivet Ölme kyrkoarkiv:		https://sok.riksarkivet.se/
Husförhörlängd	1806-1810	SE/VA/13671/A I/13
Husförhörlängd	1826-1830	SE/VA/13671/A I/16
Husförhörlängd	1846-1850	SE/VA/13671/A I/20
Husförhörlängd	1851-1855	SE/VA/13671/A I/21
Husförhörlängd	1856-1860	SE/VA/13671/A I/22
Husförhörlängd	1861-1866	SE/VA/13671/A I/23
Husförhörlängd	1876-1880	SE/VA/13671/A I/26

Bilagor

1. Lämningslista

2. Resultatkartor

Bilaga 1 - Lämningslista

Lämning nr	KUL nr	Lämningstyp	Beskrivning	Antikvarisk bedömning
L2005:3554	39	Lägenhets-bebyggelse	Hästningskärret. Inom ett 75 x 40 m stort område (N-S) på en liten höjdrygg finns två husgrunder. 1) Husgrund, 10 x 5 m stor (NO-SV) och 0,3 m hög. Spisröse i natursten, 2 x 2 m stort och 1,2 m högt. Kulturstubbar vid spisröse. Ca 50 m NV om 1) är 2) Husgrund, ladugårdsgrund, 13 x 6 m stor och 0,5 m hög. I V långsidan finns två hållar ställda på högkant. Vid hållarna syns inga grundstenar, möjligen skygge eller vagnslider. Höjdryggen ger intryck av att vara stenröjd. Ö och S om är skogbevuxen våtmark.	ÖKL
Ingår i L2005:3554	33	Husgrund	Husgrund 10 x 5 m (NO-SV) och 0,3 m hög. Spisröse i natursten 2 x 2 m stort och 1,2 m högt. I höjdläge, S om är våtmark. Kulturstubbar vid spisröse. Vid lämning finns en fallen träpinne med aluminiumskylt med stansad text: ”Torplämning Hästingkärret raä 81 06 174 Skogsvardsstyrelssen Värmland Örebro”.	ÖKL
Ingår i L2005:3554	38	Husgrund	Ladugårdsgrund, 13 x 6 m stor och 0,5 m hög. I V långsidan finns två hållar ställda på högkant. Vid hållarna syns inga grundstenar, möjligen skygge eller vagnslider. Höjdläge. Framförallt Ö om blött.	ÖKL
L2024:4407	1	Gränsmärke	Gränsmärke, 0,7 x 0,7 x 0,6 m stor. Stående hjärtsten, fem fundamentstenar.	ÖKL
L2024:4408	2	Gränsmärke	Gränsmärke, 0,8 x 0,6 x 0,5 m stor (N-S). Stående hjärtsten, sex fundamentstenar 0,10-0,50 m stora.	ÖKL
L2024:4410	110	Lägenhets-bebyggelse	Myggbo. Inom ett cirka 60 x 50 m (N-S) stort område finns fyra husgrunder, en stenläggning, en stenmur samt två brunnar. Omnämnd I Ölme kyroarkiv 1826-32.	Fornlämning
Ingår i L2024:4410	7	Brunn/kallkälla	Brunn, 2,5 x 2,5 m i diameter och 0,7 m djup. Väggar av stora klumpstenar.	Fornlämning
Ingår i L2024:4410	9	Brunn/kallkälla	Brunn, 2,5 x 2,5 m i diameter, 1,4 m djup. Kant av stora klumpstenar. Håller en bottenskyla av vatten.	Fornlämning
Ingår i L2024:4410	3	Husgrund	Jordkällare, 5 x 5 x 1,1 m stor utvändigt, invändigt 3 x 3 m. Ca sex varv sten av natursten, öppning åt O. Belägen i lämningens NO del.	Fornlämning
Ingår i L2024:4410	4	Husgrund	Husgrund, 7 x 3,5 x 0,7 m stor. Öppen åt NO. 15 meter S om KUL 3.	Fornlämning
Ingår i L2024:4410	8	Husgrund	Husgrund, 5 x 5 x 0,4 m stor, ett lager av delvis av huggen sten. Utan synligt spisröse.	Fornlämning
Ingår i L2024:4410	10	Husgrund	Husgrund, 8 x 5 x 1,5 m stor. Spismursröse 3 x 3 x 1,5 m stort, i O med tegel. Ett fåtal syllstenar i hörnen och en trappsten i N. Grunden synlig genom avvikande vegetation och en något högre marknivå än omgivande.	Fornlämning
Ingår i L2024:4410	5	Stenläggning	Stenläggning, 3 x 2,5 x 0,4 m stor. Formad som en ramp, sluttar ner mot markyta i Ö.	Fornlämning
Ingår i L2024:4410	6	Stenmur	Stenmur, 6 x 0,6 x 0,5 m stor. Ett lager av sten på rad ihop med KUL 4 och syllstenar vid KUL 5.	Fornlämning
Ingår i L2024:4410	7	Brunn/kallkälla	Brunn, 2,5 x 2,5 m i diameter och 0,7 m djup. Väggar av stora klumpstenar.	Fornlämning
L2024:4412	11	Gränsmärke	Gränsmärke, 0,8 x 0,5 x 0,6 m stor. Stående hjärtsten, fem fundamentstenar 0,2-0,3 m stora.	ÖKL
L2024:4413	12	Röjningsröse	Röjningsröse, oregelbundet, 2,5 x 2 x 0, 6 m stort. Sten i 1-4 lager 0,1-0,4 m stora.	ÖKL
L2024:4414	13	Röjningsröse	Röjningsröse, runt, 2,5 x 2,5 x 0,3 m med stenar i 1-2 lager 0,1-0,6 m stora.	ÖKL

Bilaga 1 - Lämningslista

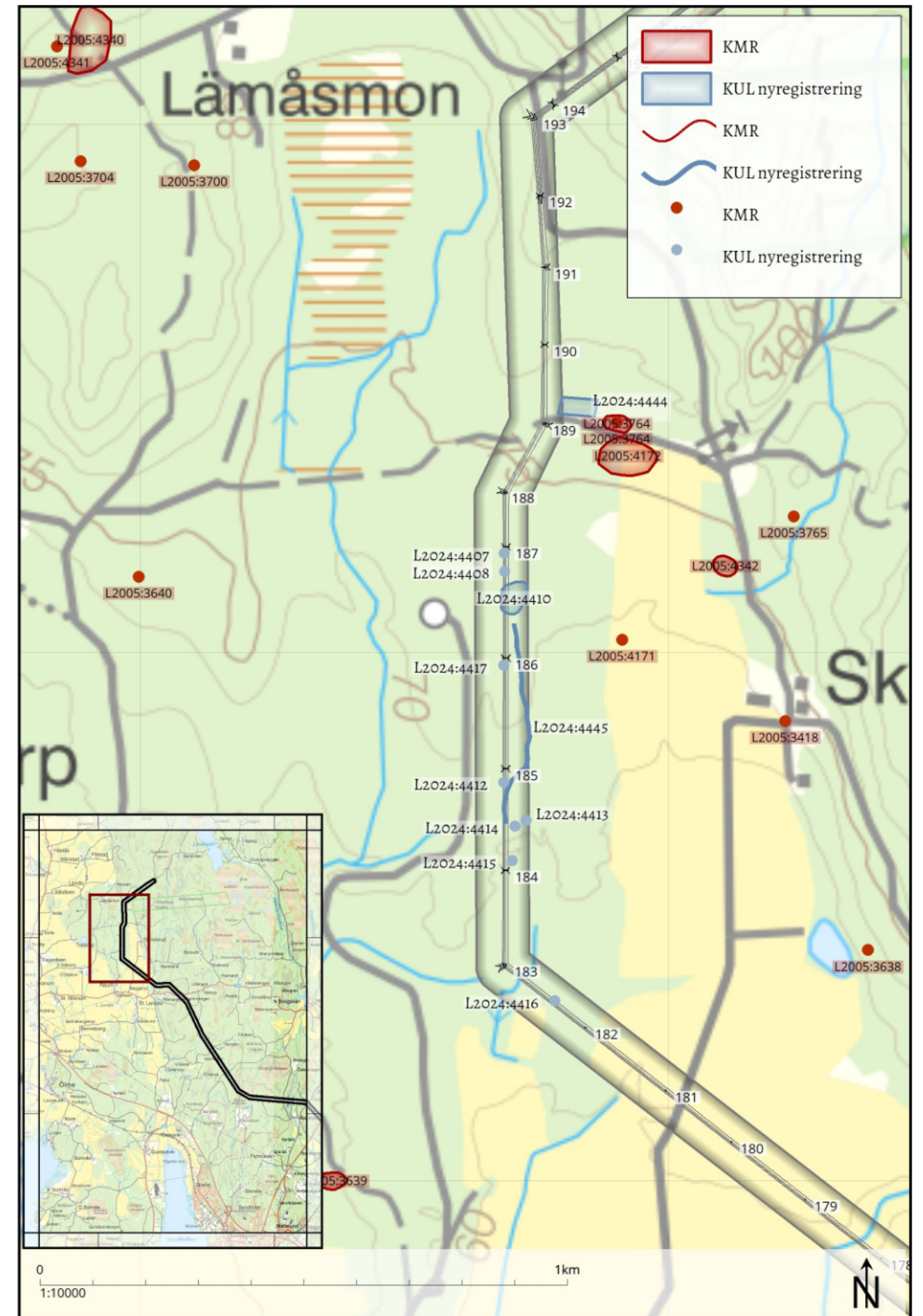
Lämning nr	KUL nr	Lämningstyp	Beskrivning	Antikvarisk bedömning
L2024:4415	14	Husgrund	Husgrund 2,5 x 2 x 0,3 m. Grundstenar i ett lager på tre sidor, öppen mot norr.	ÖKL
L2024:4416	15	Gränsmärke	Gränsmärke bestående av en hjärtsten, 0,2 x 0,2 x 0,25 m stor.	ÖKL
L2024:4417	16	Gränsmärke	Gränsmärke bestående av två stenar ca 0,3 x 0,2 x 0,2 m stora vid gränskäpp. Vid sidan av är en sten 0,7 x 0,3 x 0,25 m liggande i gränsriktning.	ÖKL
L2024:4418	17	Kolningsanläggning	Kolbotten, rund, 19 m diam och 0,3 m hög. Stybbgropar i NO och SV, 1,5-5 m i diameter. Ränna runt lämningen.	ÖKL
L2024:4419	18	Husgrund	Kolarkoja, 3 x 2,5 x 0,4 m stor (NV-SO), kvadratisk form med viss upphöjning ovan omkringliggande mark. I S en 2,5 x 1 m stor eldpall av stenar.	ÖKL
L2024:4420	19	Kolningsanläggning	Kolbotten, rund,16 m diam och intill 0,4 m hög. Ränna utom längs S sidan. Några mindre gropar, ev. stybbgropar.	ÖKL
L2024:4421	20	Husgrund	Kolarkoja, rektangulär, 4 x 3 x 0,8 m stor. Stenar ansluter till markfast håll i SO, 2,5 x 1,5 x 0,8 m stor.	ÖKL
L2024:4422	21	Kolningsanläggning	Kolbotten, rund, 16 m diam och 0,4 m hög. Med ränna i NV.	ÖKL
L2024:4423	22	Fossil åker	Fossil åker, 70 x 50 m stor (N-S) bestående av ca 3 m breda ryggar med svaga meterbreda diken mellan. Stenfritt.	ÖKL
L2024:4424	23	Kolningsanläggning	Kolbotten, rund, 10 m diam och intill 0,3 m hög. Botten urgrävd. Några mindre högar i kanterna.	ÖKL
L2024:4425	24	Husgrund	Kolarkoja, rektangulär, 3,5 x 2,5 x 0,5 m stor. I NV 2,5 x 1,5 x 0,5 m stor spishälla, Resterande del består av jordvall.	ÖKL
L2024:4426	25	Kolningsanläggning	Kolbotten, rund, 18 m diam och intill 0,2 m hög. Svag ränna i S. Grund grop i mitten.	ÖKL
L2024:4427	26	Kolningsanläggning	Kolbotten, rund, 19 m diam och 0,3 m hög. Svag grop i mitten, stybbgropar i S och V.	ÖKL
L2024:4428	27	Kolningsanläggning	Kolbotten, rund, 18 m diam, omgiven av täktgropar. Skadad av körskador i mitten och en modern täktgrop i NO kant.	ÖKL
L2024:4429	28	Kolningsanläggning	Kolbotten, rund, 20 m diam och 0,2 m hög. Stybbgropar i N och S, antydan till ränna i SO. Körskada i V.	ÖKL
L2024:4436	29	Kolningsanläggning	Kolbotten, rund, 14 m diam och 0,5 m hög. Omgiven av vall 2,5 m bred, delvis genombruten vid kolarkoja i NV.	ÖKL
L2024:4437	30	Husgrund	Kolarkoja, 5 x 4 x 0,5 m stor (NO-SV). Ingång från O, spisröse i SO mot mila.	ÖKL
L2024:4438	32	Röjningsröse	Odlingsröse, 4 x 2 x 0,2 m stor(NO-SO). Sten upp till 0,3 m i diam.	ÖKL
L2024:4439	101	Röjningsröse	Röjningsröse, 5 x 2,5 x 0,4 m stort. Stenar 0,2-0,5 m stora.	ÖKL
L2024:4440	102	Gränsmärke	Gränsmärke, 0,5 x 0,5 x 0,4 m stort, med stående hjärtsten och fyra fundamentstenar.	ÖKL
L2024:4441	103	Hägnad	Stenmur i vinkel, ca 15 m l (NO-SV) och ca 20 m l (O-V) samt 2-3 m bred. Anlagd i anslutning till sjö. Kan vara erosionsbegränsning.	ÖKL
L2024:4442	31	Hägnad	Stenmur, 16 m lång (N-S), 1,5 m br och 0,5 m hög. Byggd i en till två skikt av upp till 1 m stora stenar.	ÖKL

Bilaga 1 - Lämningslista

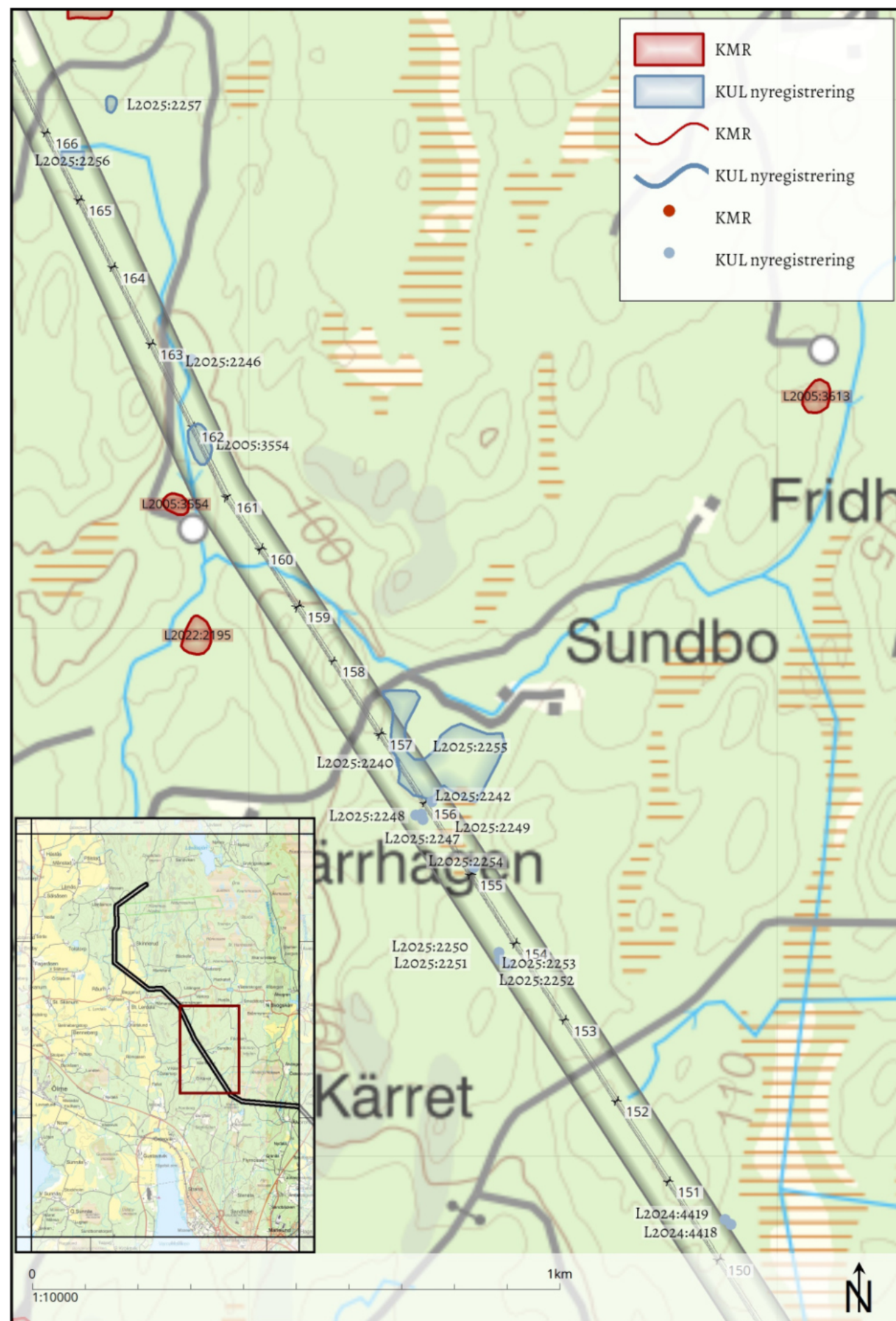
Lämning nr	KUL nr	Lämningsstyp	Beskrivning	Antikvarisk bedömning
L2024:4443	104	Hägnad	Stenhägnad, 20 x 1x 0,4 m stor (V-O). Stenar 0,2-0,7 m stora i ett till två lager.	ÖKL
L2024:4444	105	Fossil åker	Fossil åkermark, 70 x 30 m st (O-V), kan fortsätta längre åt N och O. Tre åkerparceller 8-10 m breda med knappt meter-breda diken mellan, diken som mest 0,10 m djupa.	ÖKL
L2024:4445	106	Väg	Färdväg, 400 m lång (N-S, huvudsaklig riktning) och 2,5 m bred. Delvis tydlig vägbank intill 0,2 m hög. I S otydligare. Enligt häradsekonomiska kartan fortsätter vägen söder ut; det finns idag en körväg här men inga tydliga äldre element varför ej inmätt i detta parti. Möjligen kan vägen fortsätta N om men även här svårt att avgöra om det är en äldre eller nyare brukningsväg.	ÖKL
L2024:4446	107	Fossil åker	Fossil åker, ca 30 x 7 m stor (NO-SV). Två små åkerparceller ca 3-4 m breda med mycket grunda diken mellan. Avgränsas av bäck i V och grävt dike intill berg i Ö.	ÖKL
L2024:4447	108	Fossil åker	Fossil åker, ca 90 x 70 m stor. Består av minst tre åkerparcel-ler 15-20 m breda med grunda diken.	ÖKL
L2024:4448	109	Fossil åker	Fossil åker, ca 160 x 40 m stor (N-S), Består av minst tre åkerparceller ca 15 meter breda med grunda diken.	ÖKL
L2025:2240	34	Hägnad	Stenhägnad, 9 x 1 m stor (N-S) och 0,3 m hög, stenar 0,4-0,7 m stora i ett till två lager.	ÖKL
L2025:2242	35	Gränsmärke	Gränsmärke 0,5 x 0,5 m stort och 0,3 m högt. Bestående av tre liggande stenar, den största med inhuggen fyrkant. Modern aluminiumpinne i märket.	ÖKL
L2025:2246	37	Kolnings-anläggning	Kolbotten, rund, 7 m i diameter och 0,10 m hög. Svåravgränsad, avgränsning medelst sondning, kol förekommer inom angiven yta.	ÖKL
L2025:2247	111	Kolnings-anläggning	Kolbotten, rund, 16 m i diameter och 0,25 m hög. Cirka 5 m stor yta urgrävd centralt. 0,1 m tjockt kollager. Fem tydliga stybbgropar samt ytterligare några otydliga. Resmila.	ÖKL
L2025:2248	112	Husgrund	Kolarkoja, 2 x 3 m stor (NO-SV) och 0,3 m hög. Spisröse i NO 1,5 x 0,8 m stort och 0,3 m högt. I V och S samt delvis i O finns vall, 0,8 bred och 0,1 hög. Öppning i Ö vallen.	ÖKL
L2025:2249	113	Kolnings-anläggning	Kolbotten, rund, 13 m i diameter och 0,05 m hög. Dike i V, S och O samt en 3,5 x 2,5 m stor och 0,5 m djup grop i NO. Kolfyllning 0,2 m tjock.	ÖKL
L2025:2250	114	Husgrund	Kolarkoja, 4 x 3,5 m stor (NO-SV). I SV spisröse med häll, 1,5 x 1,5 m stort och 0,9 m högt. Torvväggar 0,8-1 m breda och 0,6 m höga. SV om källargrop med torvväggar 1 x 1 m stor och 0,6 djup.	ÖKL
L2025:2251	115	Röjningsröse	Röjningsröse, 3 x 2 m stor (N-S), 0,8 m hög. Bestående av stenar 0,3-0,5 m stora. 8 m SO om L2025:2250.	ÖKL
L2025:2252	116	Röjningsröse	Röjningsröse, 2 x 2 m stort, nära kvadratisk och 0,5 m högt. Bestående av stenar 0,1-0,4 m stora.	ÖKL
L2025:2253	117	Kolnings-anläggning	Kolbotten, rund, 25 m i diameter och intill 0,1 m hög. Svåravgränsad, otydliga stybbgropar runtom. Kol 0,2 m tjockt. Stenröjd yta runtom.	ÖKL

Bilaga 1 - Lämningslista

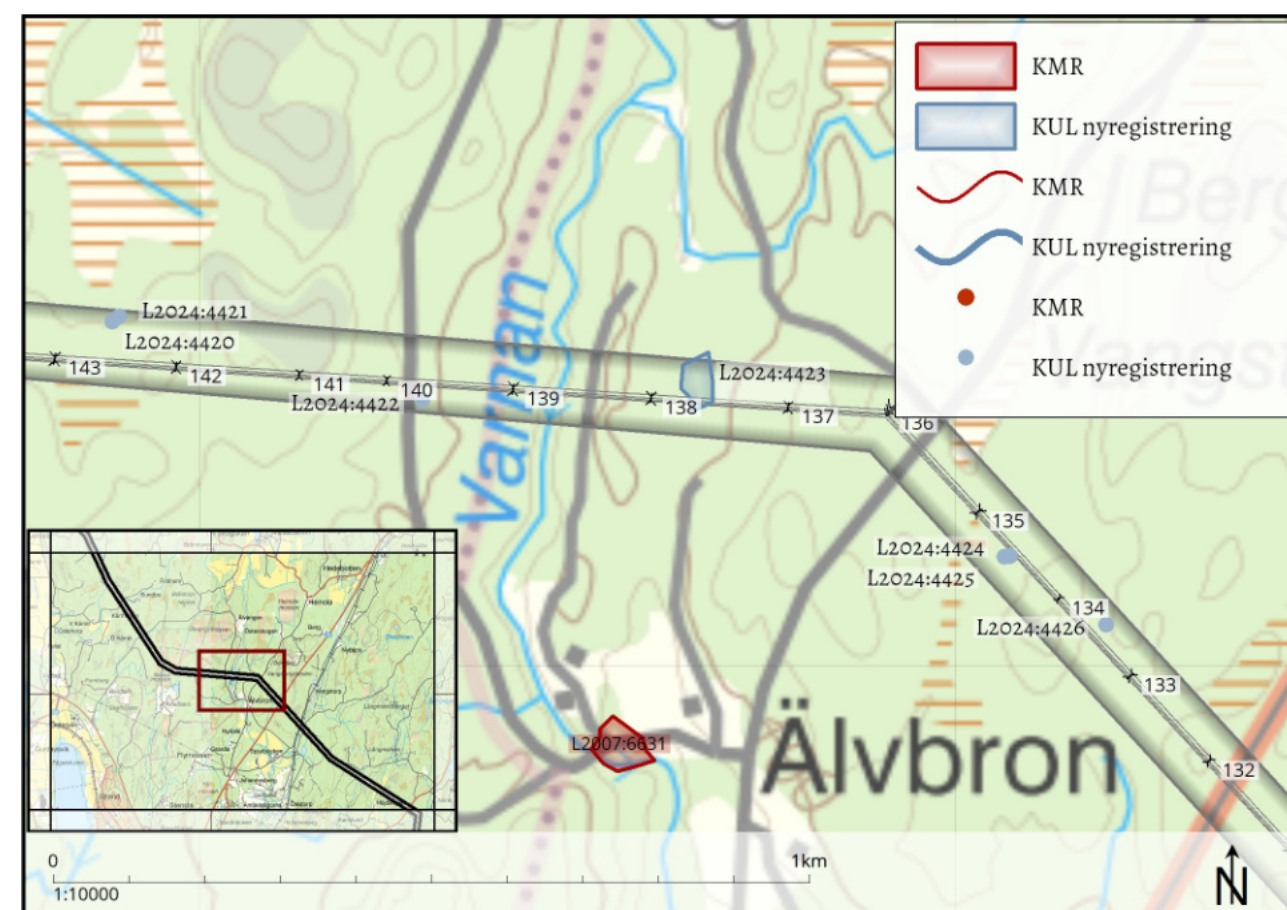
Lämning nr	KUL nr	Lämningsstyp	Beskrivning	Antikvarisk bedömning
L2025:2254	118	Kolnings-anläggning	Kolbotten, 12 m i diameter, vall ca 0,5 m bred och 0,10 m hög. Dike runtom. Kollager 0,1 m tjockt. Resmila.	ÖKL
L2025:2255	119	Fossil åker	Fossil åker. Stenröjd yta cirka 150 x 60 (NV-SO) avgränsad av diken inom utredningsområdet. Inprickning utanför utredningsområdet enligt häradsekonomen. Tillhörande Sundbo	ÖKL
L2025:2256	120	Fossil åker	Fossil åker, ca 40 x 30 m stor (O-V). Bestående av fem tegar, ca 20 x 10 m stora, avgränsade med grunda diken. Tillhörande Kokärret.	ÖKL
L2025:2257	124	Lägenhets-bebyggelse	Kokärret. Inom en yta av 30 x 20 m (N-S), finns tre husgrunder och en terrasskant. Terrasskanten avgränsar husgruppen åt S mot omgivande mark. 1) Husgrund, 6,5 x 4,5 m stor, 0,8 m hög. Utrasat spisröse av natursten i N. Sex meter NO om 1) är 2) Husgrund, 4 x 3 m stor och 0,35 m hög, uthus? Tio meter N om 1) är 3) Jordkällare, 5 x 4,5 m stor och 1,2 m hög. Insidan fint kallmurad cirka 1,3 meter hög. Upptaget i Ölme kyrkoarkiv 1806-10 karterat 1821 (enskifte).	Fornlämning
Ingår i L2025:2257	121	Husgrund	Rektangulär, 6,5 x 4,5 m stor, 0,8 m hög. Utrasat spisröse av natursten i N. Runt grunden en teraskant.	Fornlämning
Ingår i L2025:2257	122	Husgrund	Rektangulär, 4 x 3 m stor, 0,35 m hög. Stenar i ett lager. Uthus?	Fornlämning
Ingår i L2025:2257	123	Husgrund	Rektangulär, 5 x 4,5 m stor, 1,2 m hög. Insida fint kallmurad 1,3 h. Jordkällare.	Fornlämning

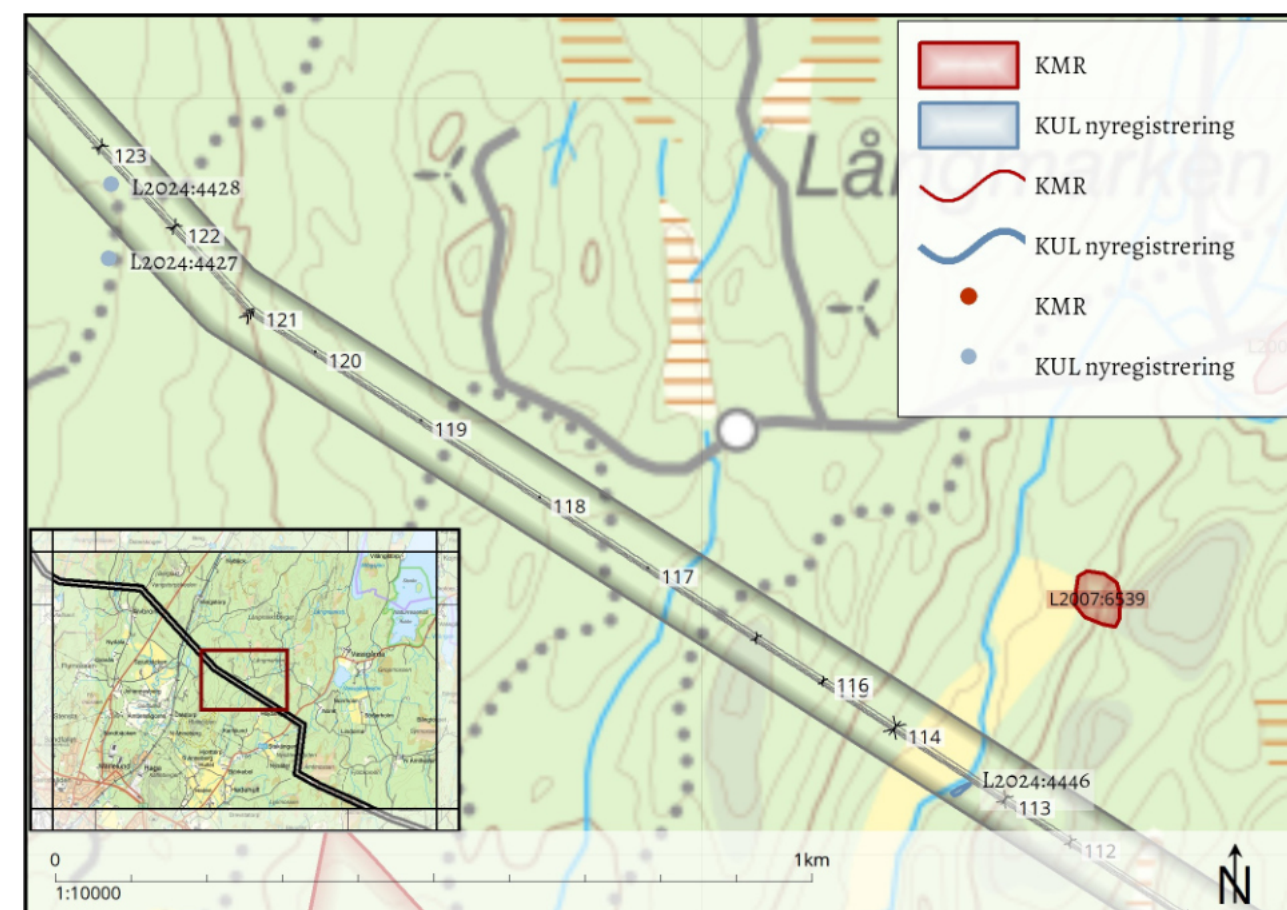
Karta 1. Lämningar i områdets västra del med fornlämningen L2024:4410, lägenhetsbebyggelsen Myggbo.

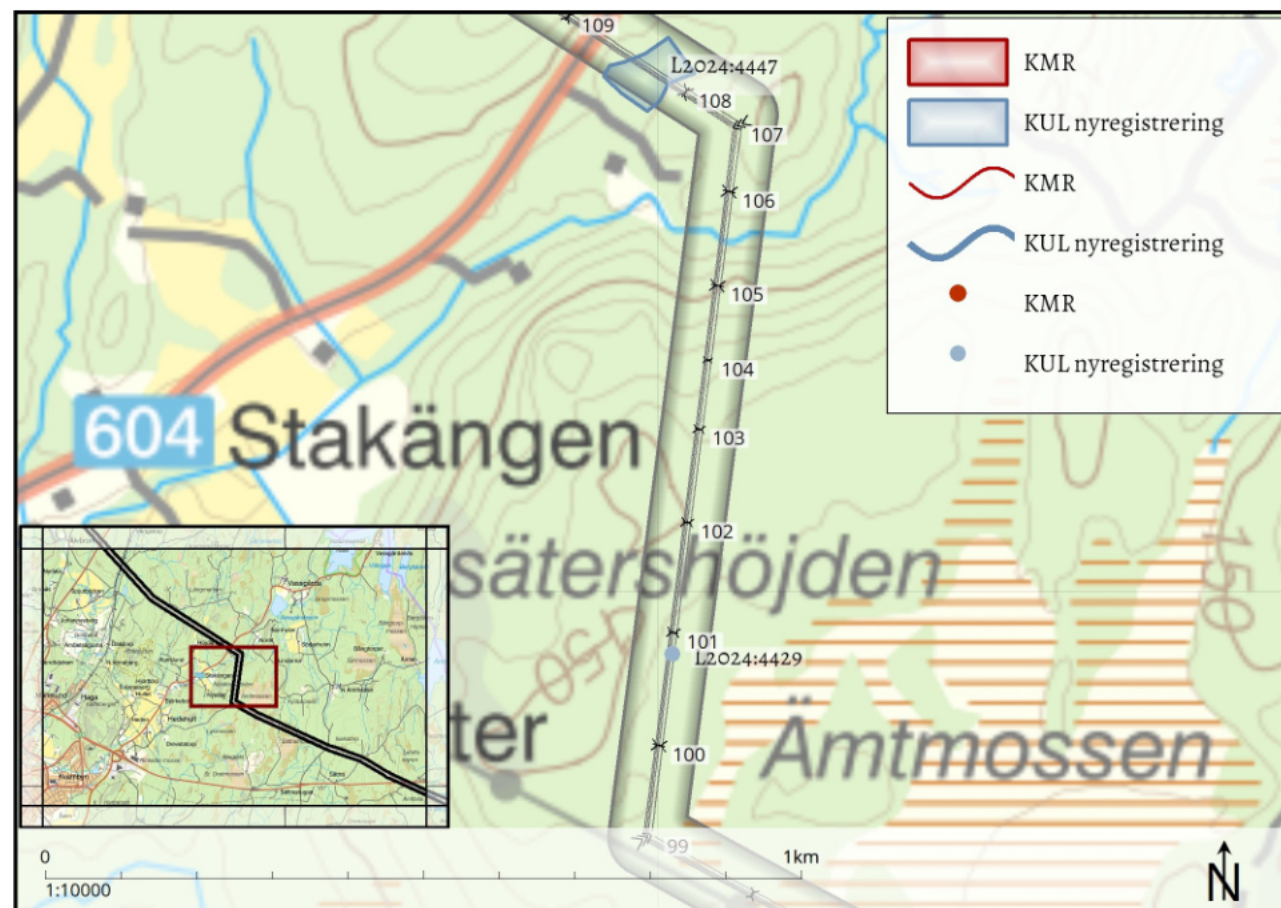
Karta 2. Lämningar vid Kokärret, L2025:2257, och Hästningskärret, L2005:3554, där även den tidigare placeringen av Hästningskärret syns strax sydväst om den nya registreringen.

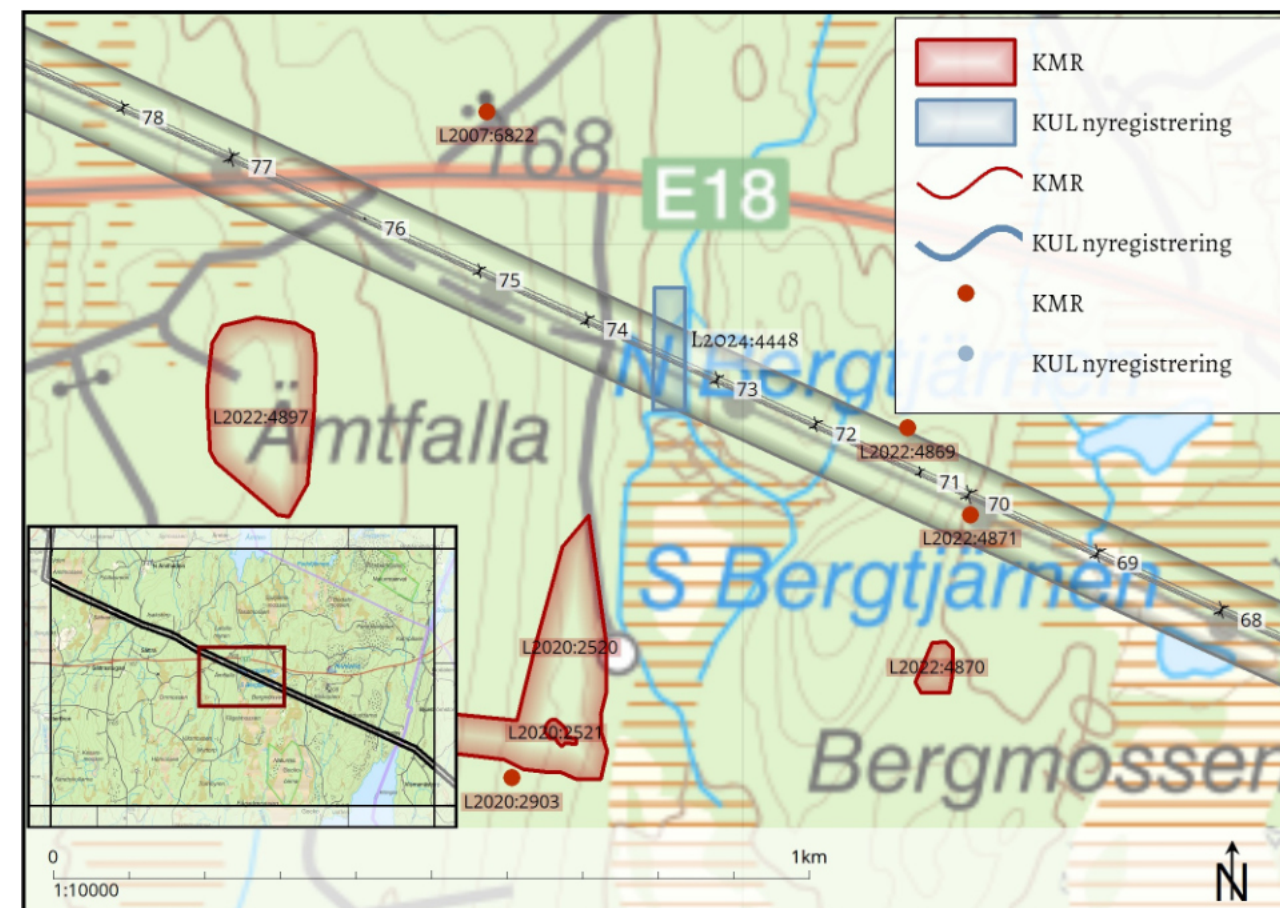
Karta 3. Punktojekt utgörs av kolbottnar eller kolarkojor, L2024:4423 är en fossil åker.

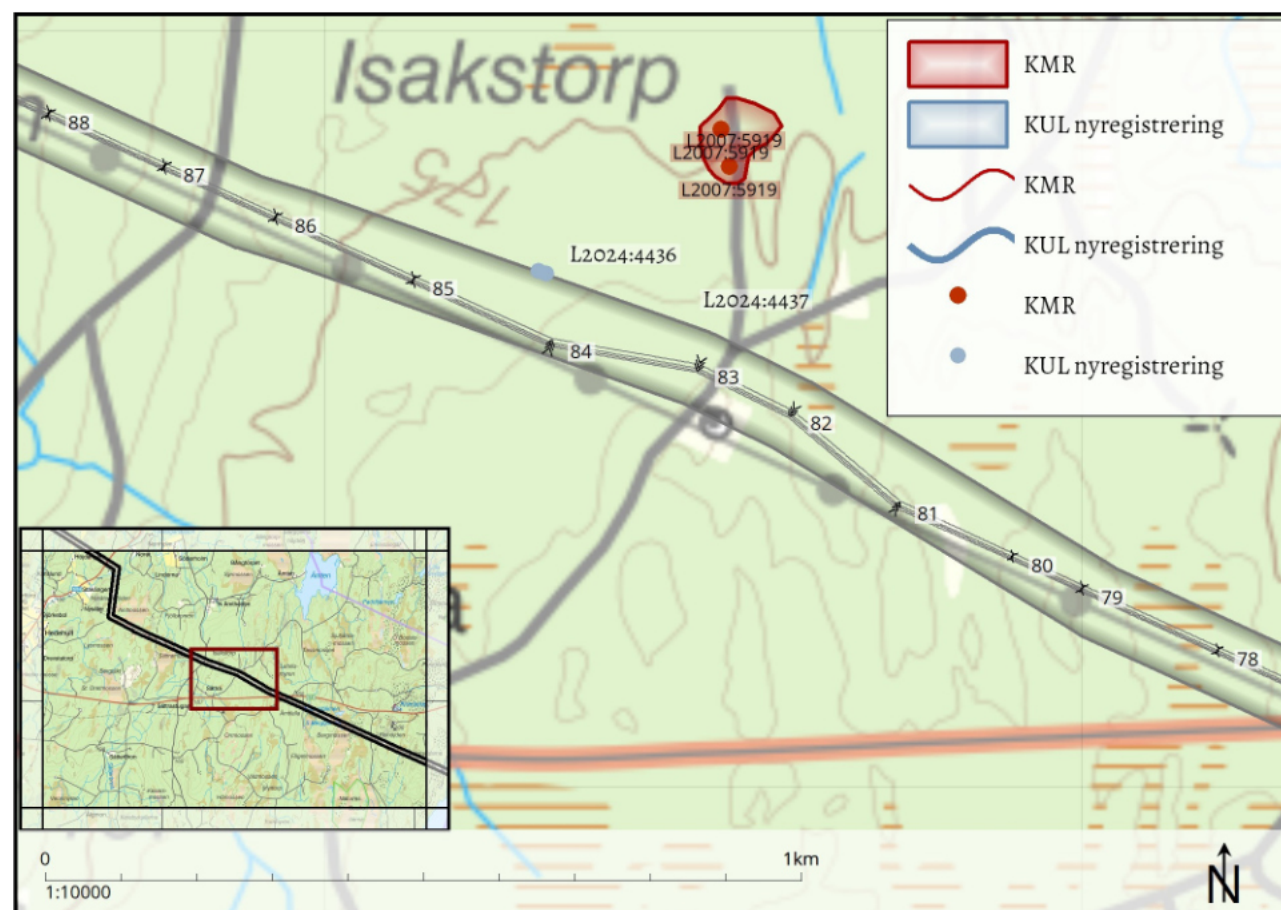
Karta 4. Punktojekten är kolbottnar, L2024:4446 en fossil åker.

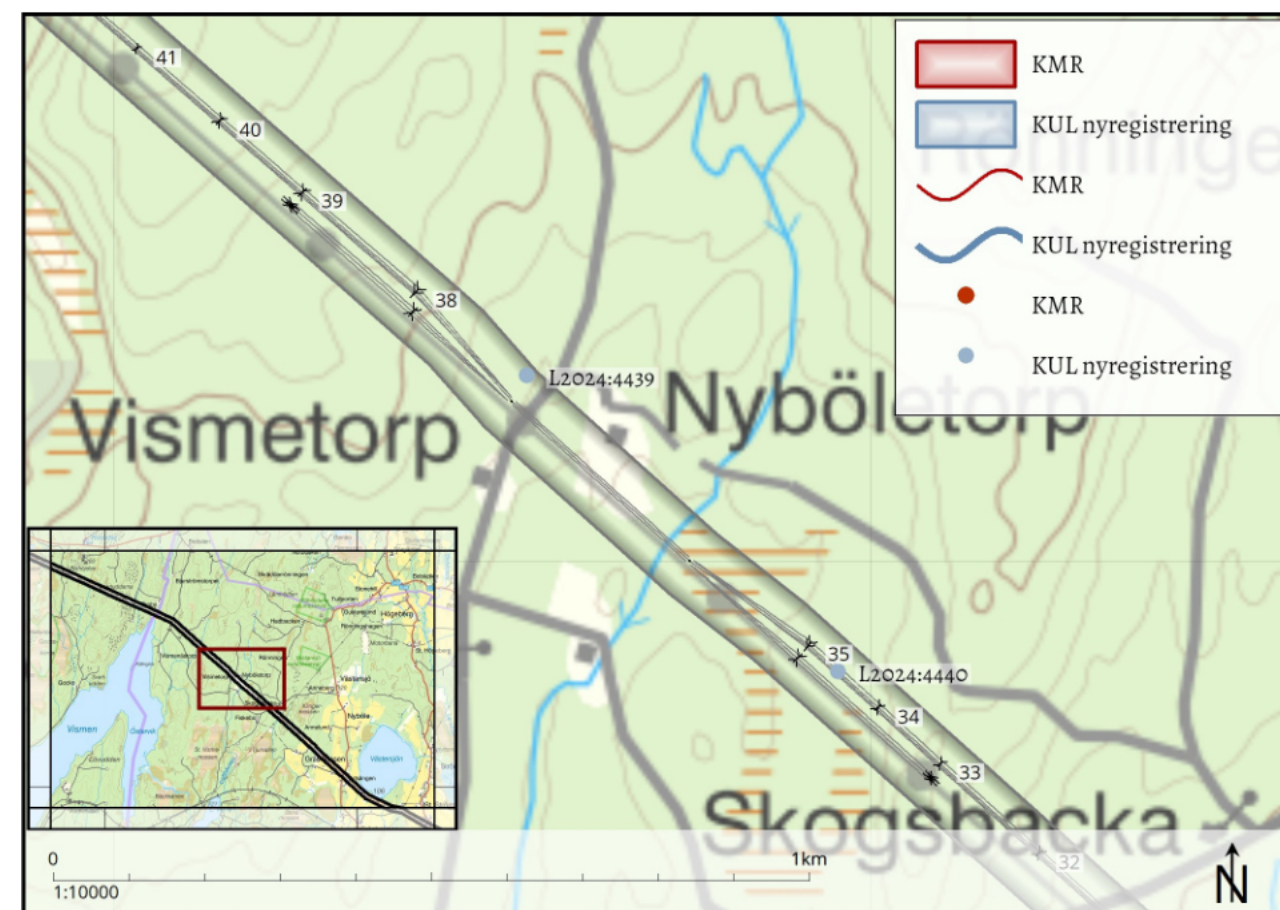
Karta 5. L2024:4447 är en fossil åker, L2024:4429 en kolbotten.

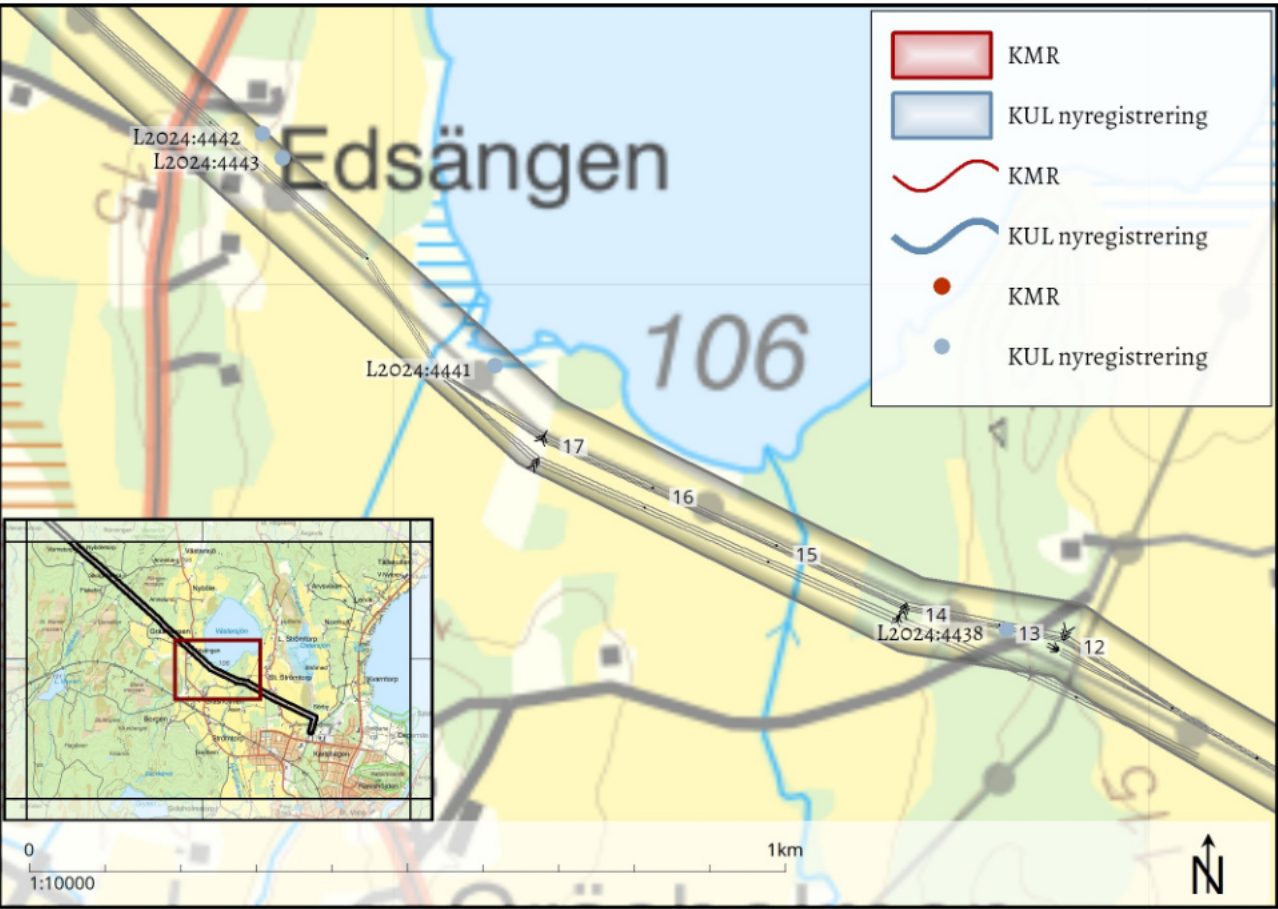
Karta 7. L2024:4448 är en fossil åker.

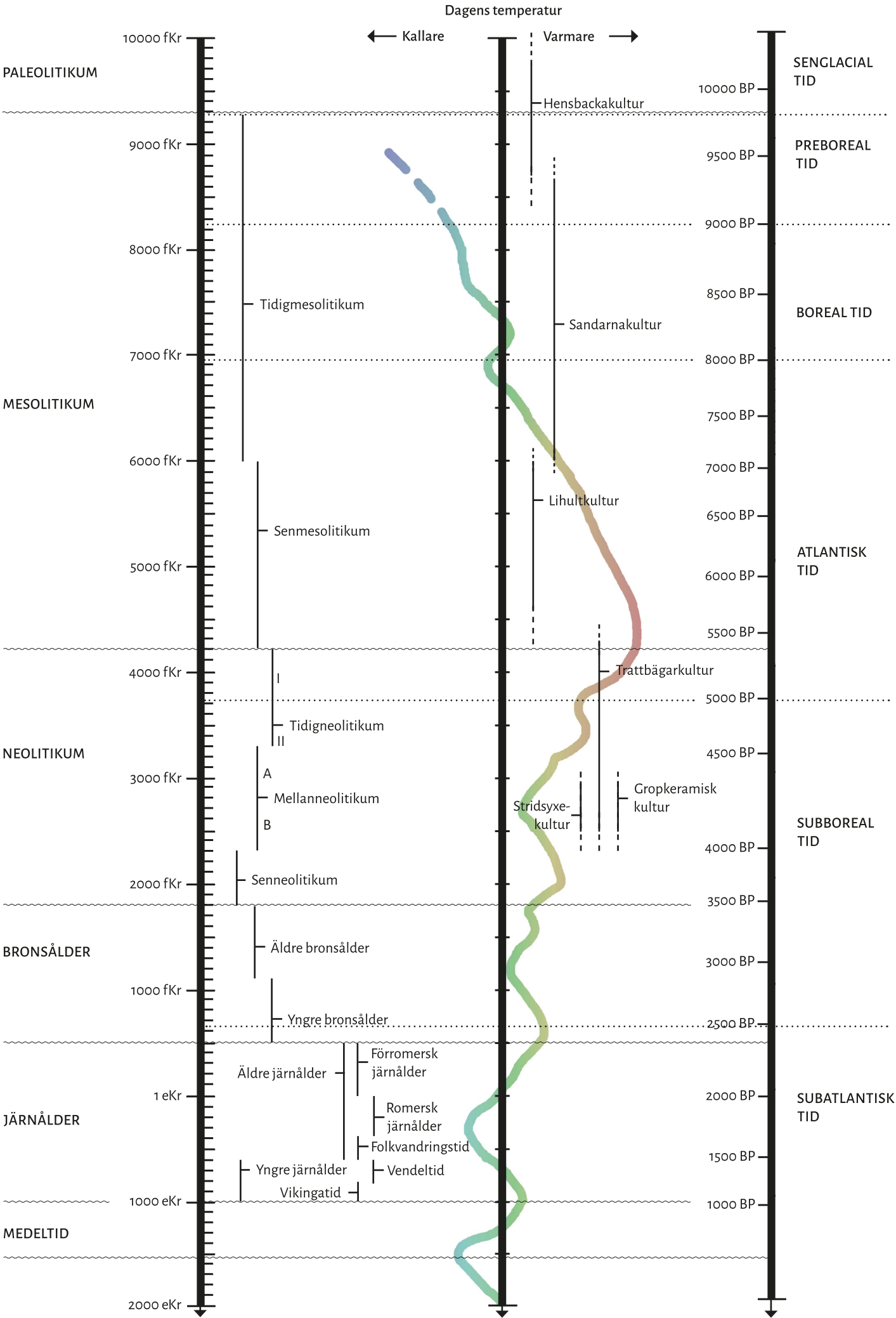
Karta 6. L2024:4436 utgörs av en kolakvoja, L2024:4437 är en kolbotten.

Karta 8. L2024:4439 är ett röjningsröse och L2024:4440 ett gränsmärke.

Karta 9. Lämningarna L2O24:4441-3 är stenhägnader, L2O24:4438 är ett röjningsröse.

Sammanställd av: Swedberg & Östlund. Källor: Andersson & Ragnesten (red) 2005, Nielsen 1993, Svedhage 1996, Welinder, Pedersen, Widgren (red) 1998 samt OxCal

Ny 145 kV ledning mellan Ölme vindkraftpark i Kristinehamns kommun och station Kvarnberg i Degerfors kommun, Värmlands respektive Örebro län

Lägenhetsbebyggelse och utmarkslämningar från historisk tid

Arkeologisk utredning steg 1

Med anledning av Ellevio AB:s tillstånd för en ny 145 kV ledning mellan Ölme vindkraftpark i Kristinehamns kommun och station Kvarnberg i Degerfors kommun har Kulturlandskapet utfört en arkeologisk utredning. Lämningarna som framkom kan sägas representera 17- och 1800-talets utmarksbruk i Värmland och Örebro. De utgörs huvudsakligen av rester efter övergivna torp, kolningsanläggningar och kolarkojor.

www.kulturland.se